MÜHF-HAD Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi • Cilt 31, Sayı 2, Aralık 2025, ISSN: 2529-0142, ss. 1700-1726 • DOI:10.33433/maruhad.1794847.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazasının Belirlenmesinde Dış Etken Unsuru

The External Factor Element in the Determination of Occupational Accidents within Social Security Law

Serkan Taylan KARAÇ*

ÖZ

Bu çalışma, iş kazası kavramının belirlenmesinde dış etken unsurunun, Türk ve Alman sosyal güvenlik hukuklarındaki konumunu karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Türk hukukunda dış etken unsuru kanunda açıkça öngörülmemekte ve yargı kararları da konuya ilişkin hükmü, sigortalı lehine bir yaklaşımla her türlü ani olayı iş kazası olacak şekilde uygulamaktadır. Buna karşılık, Alman hukukunda dış etken, iş kazası nitelemesi bakımından zorunlu unsur olarak kabul edilmektedir. Ancak söz konusu kavram, Alman Federal Sosyal (Güvenlik) Mahkemesi içtihatlarıyla geniş yorumlanarak sosyal sigortanın koruma işlevi güçlendirilmektedir. Çalışmamız kapsamında her iki hukuk sisteminin birlikte değerlendirilmesi neticesinde, Türk hukukunun uygulamada sigortalıyı daha kapsamlı koruduğu ancak kavramsal netlikten uzaklaştığı, buna karşılık, Alman hukukunun ise teorik tutarlılığı koruyarak esnek içtihatlarla koruma sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş kazası, Dış etken unsuru, Sosyal güvenlik hukuku, Yargı kararları, Sosyal koruma.

* Arş. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı, Sivas, Türkiye, stkarac@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3060-5142.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Serkan Taylan KARAÇ

E-posta/E-mail: stkarac@cumhuriyet.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 01.10.2025 **Kabul Tarihi/Accepted:** 06.12.2025

How to cite this article/Atıf için: Serkan Taylan Karaç, 'Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazasının Belirlenmesinde Dış Etken Unsuru' 2025 31 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Fehim Üçışık'a Armağan) 1700-1726. DOI: 10.33433/maruhad.1794847.

ABSTRACT

This study comparatively examines the position of the external factor element in the determination of the concept of occupational accident under Turkish and German social security law. In Turkish law, the requirement of an external factor is not explicitly stipulated in the legislation, and judicial decisions apply the provision on the matter in a manner favorable to the insured, treating any sudden event as an occupational accident. In contrast, German law regards the external factor as a mandatory element for the classification of an occupational accident. However, the concept has been interpreted broadly by the case law of the German Federal Social Court, thereby strengthening the protective function of social insurance. Within the scope of this study, a joint evaluation of both legal systems reveals that Turkish law, in practice, provides more comprehensive protection for the insured but departs from conceptual clarity, whereas German law, while maintaining theoretical consistency, ensures protection through flexible jurisprudence.

Keywords: Occupational accident, External factor element, Social law, Judicial decisions, Social protection.

GİRİŞ

İş kazası kavramı, sosyal güvenlik hukukunun en tartışmalı ve aynı zamanda uygulama bakımından en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Bu kavramın sınırlarının doğru şekilde belirlenmesi, öncelikle sosyal sigorta korumasının kapsamını tayin etmek açısından önemlidir. Özellikle iş kazasının hangi unsurlardan meydana geldiği, öğretide yoğun tartışmalara konu olmuştur. Söz konusu unsurlardan dış etken (haricilik) unsuru, esas itibariyle kavramın özünü şekillendiren ve farklı hukuk sistemlerinde farklı şekilde yorumlanan temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Türk hukukunda, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (*SSGSSK*)'nun 13. maddesi iş kazasını düzenlerken dış etken unsuruna açıkça yer vermemiştir. Yargıtay uygulaması da genel olarak, işyerinde gerçekleşen her türlü ani sağlık olayını iş kazası kapsamında değerlendirerek sigortalı lehine genişletici bir yaklaşım benimsemektedir. Bu yaklaşım, sosyal sigorta korumasının kapsamını genişletmekte ve sigortalının lehine önemli bir güvencenin oluşmasını sağlamaktadır. Ancak aynı zamanda, kavramın özünü zayıflatan ve içsel nedenlerden ya da iradi eylemlerden kaynaklanan olayların da iş kazası olarak kabul edilmesine yol açan bir belirsizlik yaratmaktadır.

Buna karşılık, Alman sosyal güvenlik hukukunda, iş kazası sigortasının dayanağını oluşturan Sozialgesetzbuch (*SGB*) (Alman Sosyal (Güvenlik) Kanunu) VII, iş kazasının varlığı bakımından dış etken unsurunu zorunlu kılmaktadır. Dış etken burada, kaza kavramının ayrılmaz bir unsuru olarak kabul edilmekte ve böylelikle iş kazası da, yalnızca sigortalının vücuduna dışarıdan etki eden ani olaylarla sınırlandırılmaktadır. Bununla birlikte, Bundessozialgericht (*BSG*) (Alman Federal Sosyal (Güvenlik) Mahkemesi) içtihatlarında dış etken unsuru dar anlamda yorumlanmamış, aksine

fiziksel temasların yanı sıra psikolojik etkiler ve iradi davranışların yol açtığı istenmeyen sonuçlar da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, iş kazası kavramının belirlenmesinde dış etken unsurunun Türk ve Alman hukuku bağlamında nasıl ele alındığını karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, dış etken unsurunun, kaza kavramın özünü nasıl etkilediğini ortaya koymak, iki hukuk sistemindeki benzerlik ve farklılıkları göstermek ve bu bağlamda kavramın sosyal sigorta hukuku bakımından taşıdığı işlevi değerlendirmektir. Böylece iş kazası kavramının hem teorik tutarlılık hem de sosyal koruma işlevi açısından daha net bir çerçevede ele alınması hedeflenmektedir.

I. İŞ KAZASI NİTELEMESİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türk hukukunda iş kazası, iki yönü olan bir görünüme sahiptir. Özellikle iş kazasından doğan maddi tazminatın talep edilebileceği türdeki iş kazalarının sınırlarının belirlenmesi açısından yapılan bu ayrım, bireysel iş hukuku bağlamında iş kazası ve sosyal sigortalar hukuku bağlamında iş kazası tasnifini ortaya çıkarmıştır[1]. Yargıtay tarafından verilen eski bir kararda da bu ayrımın önemi, "*Bir olayın iş kazası bulunmasının (sayılmasının) Sosyal Sigortalar Kanunu bakımından sonuçları ile işveren aleyhine açılan tazminat davası bakımından sonuçları aynı değildir. İş kazası olan olay, diğer koşullarda gerçekleştiğinde doğrudan doğruya yasada belli sigorta yardımlarının yapılmasını gerektirdiği halde işveren aleyhine açılan tazminat davasında ise, işverenin sorumluluğu için işyerinde ve işverenle ilişkili olmasıyla uygun neden sonuç bağının bulunması gerekir.*"[2] ifadeleri ile ortaya koyulmuştur. Dolayısıyla Türk hukukunda iş kazasından doğan zararın, bir sosyal güvenlik hukuku yönü bir de bireysel iş hukuku yönü bulunmaktadır.

Bu ayrım, aşağıda açıklanacak iş kazası tanımı ve unsurları bakımından oldukça önemli farklılıkları belirginleştirmiş, özellikle sosyal güvenlik hukuku bağlamında yapılacak iş kazası değerlendirmesinde, temelde iş kazasından öte "kaza" kavramına vücut veren unsurların göz ardı edilmesine zemin hazırlamıştır. Bireysel iş hukuku bağlamında bir iş kazasından bahsedebilmek için, kaza kavramının da bir gereği olarak dıştan gelen ve istenilmeyen bir olayın varlığı zorunlu iken, sosyal sigortalar hukuku bağlamında bir iş kazası değerlendirmesi için yasada sınırlı bir biçimde sayılan hal ve durumların vuku bulması gerekli ve yeterli kabul edilmiş, dış etken unsuru olarak kısaca ifade edeceğimiz dıştan gelen bir olayın varlığı aranmamıştır. Bu durum ise, temel bir teorik ve pratik tartışmayı gündeme getirmekte, Türk öğretisinde görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

1 Haluk Hadi Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2023) 154; Ayşe Ledün Akdeniz, 'İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Zararlardan Sorumluluğunun Niteliği' (2014) 72(2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 3, 9.

2 Yargıtay 10 HD, E 1976/6231 K 1977/3150, 26.04.1977, Levent Akın, *İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat* (Yetkin 2001) 45.

Alman hukukunda özellikle işverenin sorumluluğu[3] cihetindeki istisnai durumlar dışında, bu yönde bir ayrım yapılmamaktadır. Öte yandan, Türk sosyal güvenlik hukukunda oldukça geniş bir kapsama sahip olan iş kazası kavramı, Alman hukukunda tek bir tanım ve bu tanım üzerinden ulaşılan unsurlar özelinde incelenmekte ve değerlendirilmektedir.

Alman hukukunda, bir iş kazası ile özel kaza arasındaki ayrımın[4] ve bir olayın, "iş kazası sigortası" kapsamında yer alıp almadığının tespiti için ilk olarak *SGB* VII m. 8/1 hükmünde yer alan iş kazası tanımının göz önünde bulundurulması gerekir. Bu tanımdan ise öncelikle, bir iş kazasından bahsedebilmek için incelenmesi gereken ölçütlere, diğer bir ifade ile iş kazasının unsurlarına ulaşılmaktadır. Bu bağlamda, her bir unsurun ayrıca ele alınmasından evvel kavramsal çerçevenin bütünsel bir biçimde görünür kılınması için "*Zuordnungsmechanismus*" (ilişkilendirme/isnat ölçütleri) olarak ifade edilen kavrama da değinmek gerekir. İş kazasının tespitinde üst kavram olarak kullanılan "*Zuordnungsmechanismus*"[5], bir kaza olayının, hangi risk alanına ait olduğunun tespiti için gerekli olan tüm unsurların birbirleri ile etkileşimi olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla Alman hukukunda bir olayın kaza olarak nitelendirilmesinde, gerekli tüm unsurlar bir bütün olarak ve birbirleri ile bağlantı kurulacak biçimde ele alınmaktadır.

Kaza sigortası ("*Unfallversicherung*"), yalnızca sigorta kapsamında yer alan bir olay gerçekleştiğinde devreye girer. Dolayısıyla *SGB* VII m. 7/1[6] hükmünün işlevlerini yerine getirmesi için de bir iş kazası ("*Arbeitsunfall*") ya da meslek hastalığı ("*Berufskrankheit*") söz konusu olmalıdır. İş kazasının tanımı ise yukarıda kısaca değinildiği gibi, *SGB* VII m. 8/1'de yer almaktadır. Söz konusu hükme göre, iş kazaları, "*sigortalıların, § 2, 3 veya 6 gereği, sigorta koruması kapsamında yer alan bir faaliyeti*[7] *yürütmeleri nedeniyle meydana gelen*" kazalardır.

3 Alman hukukunda işverenin iş kazalarından doğacak tazmin sorumluluğu oldukça sınırlı olup işçi tarafından uğranan zararlar, sosyal sigorta kurumu tarafından sağlanan yardımlarla karşılanır. Akın (n 2) 79. Konuya ilişkin yasal düzenlemeler için bkz *SGB* IIV Gesetzliche Unfallversicherung, m 104-106. Ayrıca "*Haftungsprivileg*" (Sorumluluk bağışıklığı/muafiyeti ya da sorumluluğun sınırlandırılması) ilkesi bağlamında işverenin iş kazasından sorumluluğunun kapsamı ve sınırları hakkında detaylı bilgi için bkz Christian Rolfs '§ 104 Beschränkung der Haftung der Unternehmer, § 105 Beschränkung der Haftung anderer im Betrieb tätiger Personen, § 106 Beschränkung der Haftung anderer Personen' in Rudi Müller-Glöge, Christian Rolfs, Inken Gallner and Ingrid Schmidt (eds), *Erfurter Kommentar zum Arbeitsrecht* (26. aufl, C.H.Beck 2026) Rn 1 ff; Stephan Seiwerth '§ 104 Beschränkung der Haftung der Unternehmer, § 105 Beschränkung der Haftung anderer im Betrieb tätiger Personen, § 106 Beschränkung der Haftung anderer Personen' in Anne Körner, Martin Krasney, Bernd Mutschler and Christian Rolfs (eds), *beck-online.GROSSKOMMENTAR Kasseler Kommentar SGB VII* (15.11.2025, C.H.Beck 2025) Rn 3 ff.

4 Konuya ilişkin ayrıntılı ve örnekler üzerinden yapılan değerlendirmeler için bkz Hermann Plagemann and Kerstin Radtke-Schwenzer, 'Aktuelle Entwicklungen im Recht der Gesetzlichen Unfallversicherung' (2010) 63(4) Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 201, 203 ff.

5 Söz konusu kavram, bir olayın hangi risk alanına (iş ya da özel yaşam) ait olduğunun belirlenmesi için kullanılan tüm hukuki ölçütlerin birlikte işleyişini ifade eder. Kavramın temel işlevi, risk alanlarının ayrıştırılması olup, yalnızca "nedensellik bağı" olarak görülmez. Kaza anında icra edilen fiil ile sigortalı faaliyet arasında amaçsal bir bağın varlığı (amaçsal ve maddi bağ), icra edilen faaliyet ile kaza olayı arasındaki nedensellik (olay nedenselliği) ve kaza ile oluşan zarar arasındaki nedensellik (sonuç nedenselliği) olarak ifade edilen üç unsurun iç içe geçmesi ile neticeye varılmaktadır. Belirtilen unsurlar, kümülatif şart niteliğindedir. Bkz Annemarie Aumann, *Arbeitsunfall 4.0 – Die Abgrenzung privater und beruflicher Risikosphären in der modernen Arbeitswelt* (Nomos 2019) 29.

6 *SGB* VII, m 7/1: "*Sigorta olayları, iş kazaları ve meslek hastalıklarıdır.*"

7 Söz konusu metinde yer alan "faaliyet" kavramı ile sigortalı faaliyet/sigorta kapsamındaki bir faaliyet ("*versicherte Tätigkeit*") kastedilmektedir.

Alman hukukundaki ağırlıklı görüşe göre, bir kaza, işçinin kaza anındaki faaliyeti ile işin yürütümü veya iş bağlantılı faaliyet arasında amaçsal ve işlevsel bir bağa sahipse ve hem kaza ile faaliyet (iş) hem de kaza ile zarar arasında illiyet bağı bulunuyorsa iş kazası olarak kabul edilmektedir[8].

II. İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI SİGORTALARINA GENEL BAKIŞ

Kısa vadeli sigorta sınıflandırması, sosyal sigorta kapsamında her an ortaya çıkabilecek riskleri güvence altına almak amacıyla yapılan bir tasniflendirmeyi ifade etmektedir. İş kazası ve meslek hastalığı sigortası da, söz konusu sınıflandırma içerisinde yer alıp, kısa vadede gerçekleşecek riskleri kapsamına alan ve bu alanı düzenleyen sigorta dalıdır.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortası, kapsamına aldığı risklerin gündeme gelmesi halinde beliren gider artışı ya da gelir azalması gibi sosyal güvenlik risklerine karşı güvence temin eder[9]. *SSGSSK* m. 4/1-a ve b bentlerinde yer alan sigortalılar (işçiler ve bağımsız çalışanlar), iş kazası ve meslek hastalığı sigortasının kişiler bakımından kapsama alanında yer alırken[10], m. 4/1-c bendindeki sigortalılara (memur ve kamu görevlileri) ilişkin mesleki riskler, söz konusu sigortanın kapsamı dışında bırakılmıştır[11].

Gesetzliche Unfallversicherung (Alman Yasal Kaza Sigortası)[12], Otto von Bismarck'ın sosyal yasama hareketinin temel unsurlarından biri olarak ortaya çıktığında yalnızca işçilerin (çalışanların) korunmasına yönelik bir düzenleme niteliğindedir. 06 Temmuz 1884 tarihli Alman Kaza Sigortası Kanunu'nun yürürlüğe girdiği sürece kadar, çalışırken kaza geçiren işçilerin işverenlerine karşı tazminat talebinde bulunmalarının neredeyse imkânsız olduğu ifade edilmektedir. Zira söz konusu dönemde uygulanan sistemin, yalnızca haksız fiilden kaynaklanan zararları tanıdığı ve yalnızca üçüncü bir kişinin kusurlu bir davranışı varsa tazminat ödenmesine izin verdiği belirtilmektedir. Ancak iş kazaları tipik olarak ya kullanılan makinelerin arızalanması gibi sebeplerden ya da işçinin kendi kusurundan (veya birlikte kusurundan) kaynaklanmaktadır[13]. Bu gibi sorunlar, 1885 yılında yürürlüğe giren Alman Kaza Sigortası Kanunu tasarısında belirleyici olmuştur. Sosyal koruma ilkesinin ("*soziales Schutsprinzip*") bir neticesi olarak her iş kazasında[14] kazalananın kendisinin veya üçüncü bir kişinin kusurundan bağımsız olarak, işçi veya ailesinin, meydana gelen zararın

8 Bkz Karl Friedrich Köhler, 'Die Gelegenheitsursache im Recht der gesetzlichen Unfallversicherung' (2013) (1) Vierteljahresschrift für Sozial – und Arbeitsrecht (VSSAR) <https://research.wolterskluwer-online.de/document/67970816-b154-3d71-9cfb-ce9fda80b534> accessed 23 October 2025.

9 Kadir Arıcı, *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku* (2. Baskı, Gazi 2022) 334; Sümer (n 1) 143.

10 M. Fatih Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (5. Baskı, Seçkin 2024) 386.

11 Bkz Arıcı (n 9) 334; A. Can Tuncay, Ömer Ekmekçi ve Ender Gülver, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (22. Baskı, Beta 2023) 365; Ali Güzel, Ali Rıza Okur ve Nurşen Caniklioğlu, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (19. Bası, Beta 2021) 381-382. "Vazife ve harp malullüğü (malullük sigortası)", kamu görevlileri bakımından gündeme gelecek mesleki riskleri konu edinen sigorta dalıdır. Ali Nazım Sözer, *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku* (6. Baskı, Beta 2023) 303.

12 Bkz *SGB* VII Gesetzliche Unfallversicherung.

13 Wolfgang Spellbrink, '§ 17 Unfallversicherung' in Franz Ruland, Ulrich Becker and Peter Axer (eds), *Sozialrechtshandbuch (SRH)* (7. aufl, Nomos 2022) Rn 2.

14 Söz konusu dönemde işletme kazası ("*Betriebsunfall*") olarak da anılmaktadır.

tazminini sağlaması temin edilmiştir[15]. Bununla birlikte, işverenin de özel hukuk kapsamında gündeme gelecek bu tür sorumluluklardan muaf tutulması amaç edinilmiş ve bu doğrultuda, yasal kaza sigortası primlerini doğrudan ve yalnızca (işçinin bir katkı payı bulunmaksızın) işverenlerin üstlenmesi yönünde düzenleme getirilmiştir[16]. Sigortalılar açısından ise bu durum, üzerlerindeki mali yükün azalmasının yanı sıra kaza sigortası kurumlarının her zaman "ödeme gücü yüksek bir borçlu" olarak hazır bulunması avantajını da beraberinde getirmektedir. Bu yapısal ilkeler, Alman hukukunda günümüzde de korunmakta ve uygulanmaktadır.

Alman hukukunda iş kazaları, "Yasal Kaza Sigortası" başlığını taşıyan ve *SGB*'nin bir parçası olan *SGB* VII içerisinde düzenleme altına alınmıştır. *SGB* VII'nin temel amacı, iş kazalarını, meslek hastalıklarını ve işle bağlantılı olabilecek diğer sağlık risklerini önlemektir. Gerekli önlemlere rağmen bu türde bir olayın vuku bulması halinde ise sigortalıların sağlıklarına tekrar kavuşması ve çalışma yaşamına geri dönmeleri için gerekli olan sağlık hizmetlerinin, mesleki rehabilitasyonların ve bazı para yardımları ile tazmin sorumluluğunun yerine getirilmesi amaçlanmaktadır[17]. Bu bağlamda, ilgili yasanın, önleyici ve tazmin edici işlevlere sahip olduğu görülmektedir.

SGB VII'nin 8. maddesi, "iş kazası" yan başlığını taşımakta olup, Türk hukukunda olduğu gibi Alman iş kazası sigortası bakımından da sigortanın kişisel koruma alanı oldukça önem arz eder. Bir kazanın, iş kazası kabul edilebilmesi, öncelikle kişi bakımından bir değerlendirmenin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla kazalanan kişinin, *SGB* VII m. 8 hükmünde yer alan kişisel koruma alanı içerisinde yer alması gerekir. Yasal kaza sigortasında bu alanı, *SGB* VII m. 2, 3 ve 6 hükümlerinde[18] yer alan kişiler[19] oluşturmakta olup, *SGB* VII m. 2/1-1 kapsamındaki çalışanlar[20] grubu önem arz eder[21]. Zira söz konusu grup, iş kazası sigortası kapsamında yer alan en büyük grubu oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, Alman hukukundaki "çalışma" ve buna bağlı bazı kavramlara kısaca değinilmesinde de fayda bulunmaktadır. Çalışma[22], bir kişinin başkasının iş organizasyonuna dahil olarak ve

15 Spellbrink (n 13) Rn 2.

16 Kaza sigortası, Alman hukukunda sigortalının primleri paylaşmadığı tek sosyal güvenlik sigortası koludur. Spellbrink (n 13) Rn 3.

17 ibid Rn 1.

18 Bkz *SGB* VII Gesetzliche Unfallversicherung.

19 Bkz Anne-Christin Wietfeld, '§ 8 Arbeitsunfall' in Christian Rolfs, Richard Giesen, Miriam Meßling and Peter Udsching (eds), *SGB VII – Gesetzliche Unfallversicherung, BeckOK Sozialrecht* (77. aufl, C.H.Beck 2025) Rn 5; Spellbrink (n 13) Rn 8 ff. Bu kişiler, kazalara karşı yalnızca sigortalı faaliyetleriyle bağlantılı olarak koruma altındadır.

20 Kavram, Türk hukukundaki "işçi" kavramına büyük ölçüde karşılık gelmekte olup, içerik (kapsama dahil kişiler) yönünden bazı farklılıklar söz konusudur. Her iki hukuk düzeninde de çekirdek grup işçiler olup, Alman hukukundaki koruma alanı daha geniştir. Bkz Gerd Giesen, *Arbeitsunfall und Dienstunfall – Zur Reichweite des Unfallschutzes von Arbeitnehmern und Beamten nach § 8 SGB VII und § 31 BeamtVG* (Duncker & Humblot 2016) 25 ff; Dietmar Heise, 'Sozialversicherungspflicht in der agilen Arbeitswelt' (2017) 34(24) Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht (NZA) 1571, 1571 ff; Andreas Marschner, '§ 2 Versicherung kraft Gesetzes' in Christian Rolfs, Richard Giesen, Ralf Kreikebohm and Peter Udsching (eds), *Beck'scher Online-Kommentar zum Sozialrecht SGB VII* (46. aufl, C.H.Beck 2017) Rn 6.

21 Marschner (n 20) Rn 6. Ayrıca bkz. "*abhängig Beschäftigte*" (Bağımlı çalışanlar).

22 Alman sosyal güvenlik hukukunda çalışma, "*Beschäftigung*" kavramı ile karşılık bulmaktadır. Ayrıca bkz "*Tätigkeit*" (faaliyet). Öte yandan, Alman hukukunda bir iş kazasının varlığından bahsedebilmek için sigortalı kimsenin, sigortalı faaliyet kapsamında yer alan bir faaliyeti yerine getirdiği sırada uğradığı kaza söz konusu olmalıdır. Bu bağlamda, bu

işverenin emir ve talimatları altında[23] iş görmesi olarak tanımlanabilir. Ancak "çalışanlar", iş kazası sigortası hukuku bağlamında "işveren"[24] olarak kabul edilen bağımsız çalışanlardan[25] ayrılmalıdır. Bu ayrım, her bir somut olay özelinde yapılmakta olup, esasen belirleyici olan çalışanın kişisel bağımlılık ("*persönliche Abhängigkeit*") içerisinde olup olmadığıdır[26].

III. ZARAR VERİCİ BİR OLAY OLARAK "KAZA" VE UNSURLARI BAĞLAMINDA İŞ KAZASI

A. OLAY VE KAZA KAVRAMI

Hukuk literatürü bakımından "olay", objektif olarak algılanabilen ve bir durumun değişmesine yol açan her türlü gelişmedir[27]. Bu tanım, iş kazası değerlendirmesinde kazanın somut bir olgu olarak varlığını tespit etmek için kullanılmaktadır. Hem doğadaki süreçler hem de kişilerin eylemleri birer olay niteliğindedir[28].

Kaza kavramı, Türk hukukunda biri dar diğeri geniş olmak üzere iki bağlamda açıklanmıştır. Dar anlamıyla yalnızca beden bütünlüğünün ihlali ve ölüm durumlarını ifade eder[29]. Geniş anlamıyla ise aniden ve istenilmeden bir zararın meydana gelmesine sebebiyet veren nedenlerin tümünü belirtmek amacıyla kullanılmaktadır[30]. Bu tanımın kapsamına beden bütünlüğü zararlarının yanı sıra mal zararları da dahildir[31]. Öğretide yer alan bir diğer tanıma göre ise kaza, kasıt olmaksızın, beklenmedik bir anda gerçekleşen ve çoğunlukla bir zarar doğuran olaydır[32].

husus, iş kazasının unsurlarından biri olarak kabul edilir. Bkz Silke Kunkel, '§ 8 Arbeitsunfall' in Frank Ehmann, Carsten Karmanski and Gabriele Kuhn-Zuber (eds), *Gesamtkommentar Sozialrechtsberatung* (3. aufl, Nomos 2023) Rn 2 ff.

23 Ancak çalışmanın niteliğine göre talimat verme hakkı sınırlı bir nitelik arz eder. Bkz Bundessozialgericht, E 111, 44, 15.05.2012.

24 Bkz "*Unternehmer*".

25 Bkz "*selbstständig Erwerbstätige*".

26 Örneğin, gönüllü olarak bir işi yerine getiren kişiler ya da cezaevinde çalışan mahkûmlar "çalışan" kavramı içerisinde yer almazlar. Marschner (n 20) Rn 9.

27 Dış dünyada etki yaratan en küçük etki dahi olay kapsamında kabul edilmektedir. Bundessozialgericht, B 2 U 23/05 R, 30.01.2007. Ayrıca bkz Giesen (n 20) 76; Bundessozialgericht, B 2 U 23/10, 29.11.2011.

28 Olaylar, tekil olarak gerçekleşen örneğin yıldırım düşmesi ya da bir yerden düşme şeklinde gerçekleşebileceği gibi çok sayıdaki olayın birleşimi (örneğin trafik kazası) olarak da gündeme gelebilir. Wolfgang Ricke, '§ 8 Arbeitsunfall' in Anne Körner, Stephan Leitherer and Bernd Mutscher (eds), *Kasseler Kommentar zum Sozialversicherungsrecht SGB VII* (88. aufl, C.H.Beck 2015) Rn 24a.

29 Kübra Demir ve Serkan Taylan Karaç, 'İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğunun İşyeri Devri Açısından Sonuçları' (2024) 26(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1301, 1305.

30 Akın (n 2) 19. Kaza, "*nerede, ne şekilde ve ne zaman meydana geleceği belirsiz olan fiziki ya da ruhsal bir durumu ifade eder.*" Demir ve Karaç (n 29) 1304.

31 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 382; Murat Demircioğlu, Doğan Korkmaz ve Hasan Ali Kaplan, *Sorularla İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (Beta 2020) 250.

32 Haluk Hadi Sümer, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (7. Baskı, Seçkin 2024) 105; Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 143. Ayrıca "*can ya da mal kaybına neden olan kötü olay*" olarak da tanımlanmaktadır. Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 382.

Çalışmamız bakımından ele alınacak kaza kavramı, dar anlamıyla kaza olup, beklenmeyen, aniden ortaya çıkan, istenmeyen, dıştan gelen ve kişiyi fiziksel ya da ruhsal olarak zarara uğratan olay olarak ifade edilebilir[33]. Esasen bu tanımda yer alan her bir kavram, uygun nedensellik bağının da ilave olmasıyla kazanın unsurlarını ortaya koymaktadır[34].

Alman hukukunda bir kazanın, iş kazası olarak nitelendirilmesinde öncelikle olayın bir "kaza" olup olmadığı noktasında değerlendirme yapılmaktadır[35]. *SGB* VII m. 8/1 hükmünde kaza, zaman açısından sınırlı ve bedene dışarıdan etki eden olaylar olup, sağlık (psikolojik ve fizyolojik beden bütünlüğü) zararına ("*Gesundheitsschaden*") ya da ölüme yol açan hadiseler olarak tanımlanmıştır[36].

B. İŞ KAZASININ TANIMI

İş kazası, "kaza" kavramının bazı farklı niteliklere sahip olduğu bir görünümü olup, her türlü kaza, iş kazası olarak değerlendirilemez. Zira iş kazaları, kazalananın özel yaşamında uğradığı herhangi bir kazayı değil[37], mesleki faaliyet alanı içerisinde[38] yer alan kazaları kapsamına almaktadır[39].

SSGSSK m. 13/1 hükmüne göre iş kazası;

"a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,

b) (Değişik: 17/4/2008-5754/8 md.) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,

c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

d) (Değişik: 17/4/2008-5754/8 md.) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır." Her ne kadar

33 Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 146. Benzer yönde: Coşkun Saraç, 'İşyerinde Kalp Krizinden Ölüm ve İşverenin İş Kazasından Dolayı Sorumluluğu' (2012) 7(26) Sicil İş Hukuku Dergisi, 125, 128. Borçlar hukuku bağlamında kaza, borçlunun kusur ve iradesi dışında meydana gelen, öngörülemeyen ve kaçınılması mümkün olmayan, netice olarak bir zarar doğuran ancak borçluyu sorumluluktan kurtaran bir olay olarak tanımlanmaktadır. Bkz Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Bası, Yetkin 2020) 768; Tankut Centel, 'İşyerindeki Öldürme Olayının İş Kazası Sayılması' (1980) (III) İş Hukuku Uygulaması (İHU), Kararlar ve İncelemeleri, SSK. 11 (No. 1), 1, 2; Sözer (n 11) 339.

34 Bazı yabancı hukuk sistemlerinde de kaza kavramı benzer unsurlarla açıklanmıştır. Bkz Akın (n 2) 19.

35 Bu mesele, uygulamada kaza sigortası faaliyetinin özü olarak nitelendirilmektedir. Peter Becker, 'Der Arbeitsunfall' (2007) 54(12) Die Sozialgerichtsbarkeit 721, 721; Spellbrink (n 13) Rn 97.

36 Bkz *SGB* VII Gesetzliche Unfallversicherung, m 8.

37 Bkz ve karş Spellbrink (n 13) Rn 99.

38 Bağımlı çalışanlar bakımından kazanın, işverenin otoritesi altında olduğu süreçte ortaya çıkması gerekir. Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 365-366; Uşan (n 10) 386.

39 Akın (n 2) 19 vd; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 366.

söz konusu düzenleme, "*İş kazasının tanımı, bildirilmesi ve soruşturulması*" kenar başlığını taşıyorsa da hüküm içeriğinde iş kazasının tanımı verilmemiş, iş kazası kabul edilecek haller, yer ve durumlarla sınırlandırılarak[40] sayma yoluyla belirtilmiştir[41]. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (*İSGK*) m. 3 hükmünde "iş kazası"na yönelik bir tanım yapılmışsa da sosyal güvenlik hukuku kapsamında ele alınan iş kazası kavramına kıyasla daha dar bir kapsama sahiptir[42]. Dolayısıyla *SSGSSK* hükümleri gereği iş kazası kabul edilen bir olay, *İSGK* bağlamında bir iş kazası olarak nitelendirilemeyebilir[43]. Bu nedenle, *İSGK*'da yer alan tanım, sosyal sigortalar hukuku bağlamında yapılacak iş kazası tanımı bakımından yeterli genişlikte değildir.

Öğretide yer alan bir tanıma göre, iş kazası, "*sigortalının, işverenin otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedence ya da ruhça zarara uğratan bir olay*"dır [44, 45]. Bununla birlikte, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, bağımsız çalışanları da kapsamına aldığından, işi dolayısıyla bağımsız çalışanların uğradığı kazalar da iş kazası kapsamında yer almaktadır[46].

40 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 21-529/527, 13.10.2004, İBD, 2005/3, 165-169, Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 376, dn 42. Karş Nurşen Caniklioğlu, 'Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri' (2006) 1(8) Çalışma ve Toplum, 50, 53,54.

41 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, Kanun Numarası: 5510, Kabul Tarihi: 31.05.2006, RG 16.06.2006/26200.

42 Her ne kadar İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısının gerekçesinde, "*(…) iş kazası tanımı (…) 5510 sayılı Kanundaki tanımı da kapsayacak daha üst genel bir tanım olarak yapılmıştır. Böylece söz konusu Kanunda yer alan iş kazası tanımı veya sigortalıya iş kazası sonucu hangi hallerde hangi hakların sağlanacağını belirleyen şartların kısıtlanmamasına imkân verilmiş ve mevcut uygulamalarda duraksamaya yer verilmemesi sağlanmıştır. Ayrıca "işin yürütümü nedeniyle" ifadesi iş kazası tanımına eklenerek 5510 sayılı Kanunda sayılan iş kazası şartlarından görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş gelişi gibi durumların da tanım kapsamında değerlendirilmesine imkân sağlanmıştır. (…)*" ifadesiyle daha üst genel ve geniş bir tanım tercih edildiği belirtilmişse de *İSGK*'da yer alan tanımın daha kapsayıcı olduğundan bahsedilemez. Ömer Ekmekçi, Ayşe Köme Akpulat ve Ayşe Ledün Akdeniz, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku (2. Baskı, On İki Levha 2022) 214. Nitekim 6331 sayılı Kanun, m 3/1-g hükmüne göre, "*İş kazası: İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olayı, (…)*" ifade eder. Ancak örneğin, *SSGSSK* m 13/1-c gereği, "*Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda*" ya da m 13/1-d gereği, "*Bu Kanunun (5510) 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda*" meydana gelen kazalar da sosyal sigortalar hukuku bağlamında iş kazası olarak kabul edilmektedir. Bkz ve karş Erdem Özdemir, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (Vedat 2014) 275; Erdem Özdemir, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku Dersleri* (Vedat 2020) 145-146. Konuya ilişkin eleştiriler için bkz Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 376-377.

43 Bkz Sümer, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (n 32) 105 vd. Ayrıca bkz Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 181-182.

44 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 377-378; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 366. İş kazasına ilişkin diğer tanımlar için bkz Fikret Eren, *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu* (Sevinç 1974) 5; Centel (n 33) 2; Akın (n 2) 23; Uşan (n 10) 386; M. Fatih Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (2. Baskı, Seçkin 2009) 175; Müjdat Şakar, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (15. Baskı, Beta 2024) 267; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 249, 251-252.

45 İş kazası, *Eurostat* (Avrupa İstatistik Ofisi) tarafından, çalışma sırasında fiziksel ve/veya zihinsel zarara neden olan ani olaylar; *WHO* (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından, öncesinde planlanmamış, çoğunlukla yaralanmalara, makine ve teçhizatlarda zarar oluşturan ya da üretimin bir süreliğine durmasına neden olan olaylar; *ILO* (Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından ise, iş ile bağlantılı bir biçimde meydana gelen, yaralanma, hastalanma ya da ölüme neden olan, beklenmedik ve önceden planlanmamış olaylar olarak tanımlanmıştır. Bkz Sümer, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (n 32) 105.

46 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 378; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 364.

Yukarıda ifade edilen tanımdan hareketle, bir kazanın, iş kazası kabul edilebilmesi; sigortalı olma, kazaya uğrama, sigortalının bir zarara uğramış olması ve uygun illiyet bağının[47] bulunması unsurlarına bağlıdır[48]. Bu bağlamda, unsurlar arasında sayılan kazanın ise, dıştan gelen bir etken niteliğine sahip, istenilmeyen[49] ve ani bir biçimde ortaya çıkan bir olay olması gerekir[50]. Her ne kadar iş kazası, genel itibariyle yukarıdaki tanıma paralel tanımlarla açıklığa kavuşturulmuşsa da *SSGSSK*, dış etken unsurunu, iş kazasının bir unsuru olarak kabul etmemektedir[51].

Alman hukukunda ise *SGB* VII m. 8 hükmünden yola çıkılarak iş kazası, sigortalı kişinin isteği dışında[52], dışsal ve zorlayıcı etken dolayısıyla, sınırlı bir zaman dilimi içerisinde aniden gerçekleşen ve kişinin vücuduna etki edip sağlığına zarar veren ya da ölümle neticelenen olay olarak tanımlanabilir[53]. Dar anlamıyla yani sosyal güvenlik (kaza sigortası) hukuku bağlamında ise iş kazası, sigortalı bir faaliyetin sonucu olarak meydana gelen kaza olarak tanımlanmıştır[54]. İş kazasının unsurları ise, sigortalı faaliyet, kaza anında yapılan iş, kaza olayı, zarar ve nedensellik bağı olarak ifade edilmektedir[55].

C. İŞ KAZASININ UNSURLARI

1. Sigortalı Olma

İş kazası nitelemesinde öncelikle kazalanan kişinin, *SSGSSK* bağlamında sigortalı[56] olması gerekir[57]. Bir iş ilişkisi kurulduğunda sigortalıyı bildirim yükümlülüğü, işverenin yükümlülüklerinden olmasına rağmen, söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemiş olması kişinin iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanmasına engel oluşturmaz[58]. Öte yandan, iş ilişkisinde iş kazası ve meslek

47 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 393; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 258.

48 5510 sayılı Kanun m 13'te yer alan hal ve durumlara ilave olarak söz konusu unsurların da bulunması gerekir. Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 364. Ayrıca bkz Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 378 vd. Karş Sözer (n 11) 335 vd.

49 Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 175.

50 Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 10) 387; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 364 vd. Öğretide sosyal sigorta hukukunda kaza kavramının kapsamına dış etkenlerin yanı sıra bünyesel bozuklukların da alınması gerektiği ifade edilmektedir. Öte yandan, istenilmeme unsurunun da sosyal sigortalar hukukunda mevcut olmadığı ve anilik unsurunun da iş kazalarında her zaman bulunmadığı belirtilmektedir. Sözer (n 11) 340-341.

51 Yasemin Atasoy Karyağdı, *Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar* (Seçkin 2021) 23.

52 Kunkel (n 22) Rn 4.

53 Reinhard Holtstraeter, '§ 8 Arbeitsunfall' in Sabine Knickrehm, Gundula Roßbach and Raimund Waltermann (eds), Kommentar zum Sozialrecht SGB VII (9. aufl, C.H.Beck 2025) Rn 2; Kunkel (n 22) Rn 2; Wietfeld (n 19) Rn 99. Ayrıca bkz Bundessozialgericht, B 2 U 5/15 R, 05.07.2016.

54 Holtstraeter (n 53) Rn 6.

55 Spellbrink (n 13) Rn 98.

56 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 378; Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 145. Sigortalı, "*Kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiyi*" ifade eder. *SSGSSK* m 3/1-6. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu döneminde de sigortalı olma temel bir unsur olarak kabul edilmektedir. Saraç (n 33) 128.

57 Kapsam dahilindeki sigortalılar için bkz Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 364; Şakar (n 44) 268; Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 145; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 250; Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 183.

58 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 378; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 250.

hastalığı sigortası priminin ödenmesi de işverenin yükümlülüklerinden olup, sigorta yardımlarından faydalanmak için belirli bir süre prim ödeme şartı bulunmamaktadır. İşçinin, çalışmaya başlaması, sigortanın kapsamı içerisinde kabul edilmesi bakımından yeterli görülmektedir[59].

Alman hukukunda iş kazası nitelemesi, esasen görülen iş unsuru temelinde yapılmakta[60], kaza olarak değerlendirilecek olayın, gerçekleştiği sıradaki çalışma faaliyeti[61] neticesinde ortaya çıkması aranmaktadır. Ancak Türk hukuku ile paralel olarak ve yukarıda da kısaca değinildiği üzere, öncelikle kazalananın sigortalı olması[62] ve kaza olarak nitelendirilecek olayın[63], işin görülmesi sırasında gerçekleşmesi gerekmektedir. Yine Türk hukuku ile benzer biçimde, kişinin sigorta bildiriminin yerine getirilmemesi ve primlerin ödenmemiş ya da eksik ödenmiş olması[64], sigorta kapsamında bulunmayı engelleyici haller olarak görülmez. Zira bu tür faaliyetleri yerine getiren kimseler, kanunen ve zorunlu olarak sigortalı kabul edilmektedir[65].

2. Kazaya Uğrama

Bir iş kazasının varlığından bahsedebilmek için sigortalının zarar doğuran ve kaza olarak nitelendirilen bir olaya uğraması gerekir[66]. İş kazasını diğer kazalardan farklı kılan, kaza olarak nitelendirilecek olayın[67] işverenin otoritesi altındayken gerçekleşmiş olmasıdır[68]. Dolayısıyla örneğin işçinin yıllık izinde, hafta tatilinde ya da günlük çalışma süresinin tamamlanmasının ardından uğradığı kaza, bahsedilen şartın sağlanmaması nedeniyle iş kazası kapsamında değerlendirilemez.

Alman hukukunda ise iş kazasının unsurlarından biri, kaza anındaki eylemin, iş görme amacıyla[69] gerçekleştiriliyor olmasıdır. Daha açık bir ifade ile, kaza anındaki eylem, iş sözleşmesine dayanan bir eylem olmalıdır[70]. Bu bağlamda, bir kazanın iş kazası kabul edilebilmesi için bu tespitin yapılması

59 Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 10) 387; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 365. Ayrıca bkz Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 146. Aynı yönde: Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 250-251.

60 Şeyma Zehiroğlu, *Türk ve Alman Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı* (On İki Levha 2024) 85.

61 Olaydan hemen önce (olay esnasında) yaralanan tarafından gerçekleştirilen en son ve somut hareket, yani gözlemlenebilir en küçük zaman ve mekân birimi, her kaza sigortası kapsamına ilişkin incelemenin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bundessozialgericht, B 2 U 13/20 R, 31.03.2022.

62 *SGB* VII, m 8/1. Wietfeld (n 19) Rn 5.

63 Sigorta kapsamındaki bir faaliyet ("*versicherte Tätigkeit*") olması gerekmektedir. Esas olarak işçinin iş sözleşmesi kapsamında üstlendiği işleri ve bu işlerle önemli ölçüde bağlantılı olan faaliyetleri kapsar. Kapsamlı bilgi için bkz Spellbrink (n 13) Rn 99 ff; Holtstraeter (n 53) Rn 6.

64 Alman hukukunda iş kazası sigortası primleri, doğrudan işverenin yükümlülüğü olup, işçiden herhangi bir prim tahsil edilmemektedir. Spellbrink (n 13) Rn 3.

65 Konuya ilişkin yargı kararı için bkz Landessozialgericht Hessen, L 9 U 46/10, 30.09.2011.

66 Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 146; Spellbrink (n 13) Rn 97; Wietfeld (n 19) Rn 1.

67 Bu bağlamda, olay, kişiyi fiziksel ya da ruhsal açıdan zarara uğratan hadiselerdir.

68 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 366. Bkz ve Karş Sözer (n 11) 348-349; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 258-259.

69 Bundessozialgericht, B 2 U 14/13 R, 04.12.2014. Öncelikle sigortalı kişinin gerçekleştirdiği eylemin ayrıntılı bir biçimde tespit edilmesi gerekir. Nedenselliğin tespiti ise daha sonra gerçekleştirilmektedir. Wietfeld (n 19) Rn 7.

70 Öte yandan, iş sözleşmesine dayanan iş görme yükümlülüğü, sigortanın kapsamında kalan faaliyeti ifade eder. Dolayısıyla iş görme borcunun yerine getirildiği süreçteki olaylar, iş kazası kapsamında kabul edilmektedir. Wietfeld (n 19) Rn 21, 23.

önem arz eder[71]. Sigortalının iş görme amacıyla hareket ettiğinin sabit olduğu hallerde, gerçekleştirilen fiilin işin yürütülmesine hizmet ettiği kabul edilir. Burada belirleyici olan husus, ortaya çıkan zararın işyerinde sürdürülen faaliyetle nedensellik bağı içerisinde bulunmasıdır[72]. Aksi halde, sigortalının amacı işin yürütülmesine katkı sağlamak değilse, gerçekleştirilen eylem, iş faaliyeti sayılmayacak ve bu kapsamda meydana gelen zararlar iş kazası kapsamında değerlendirilmeyecektir.

Kazanın temel unsurlarından biri olarak sigortalı kişiyi zarara uğratan (veya ölümüne neden olan) olayın, dıştan gelen bir etken ile gerçekleşmesi[73] ve bu etkinin, kazalananın iradesi dışında[74] meydana gelmesi zorunludur. Zira içsel nedenlerden kaynaklanan ya da iradi olarak gerçekleşen olaylar neticesinde bir zarara uğranması, genel anlamda kaza, daha özel anlamda ise iş kazası kavramının dışında kalacaktır. Gerçekleştiği mekândan bağımsız olarak olayın, irade sonucu ve özellikle kendisi tarafından gerçekleştirilmesi, mevcut hadiseyi kendiliğinden kaza kavramının dışına taşımaktadır[75]. Konu Türk ve Alman hukuku bağlamında aşağıda etraflıca ele alınacağından şimdilik kısaca değinmekle yetiniyoruz.

Kazanın anilik unsuru ile kastedilen ise, iş kazasının, olay anında[76] ya da kısa bir zaman dilimi içerisinde meydana gelmiş olmasıdır[77]. Bu bağlamda, birkaç saat süren gaz solunumu, donma olayı ya da çarpma hadisesinin gerçekleşmesinden birkaç saat sonra (çarpmanın etkisi dolayısıyla) ölümün gerçekleşmesi ikinci ihtimale örnek olarak gösterilebilir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere, anilik unsuru ile kastedilen, "olayın" ani olarak meydana gelmesi olup, kaza neticesindeki zararın derhal ortaya çıkması gerekmez. Nitekim bu sürenin (maruziyetin) görece uzun bir süre olması halinde iş kazası değil, kavrama niteliğini kazandıran meslek hastalığı söz konusu olacaktır[78]. Alman hukukunda ise iş kazasının özelliklerinden biri "zaman sınırlı"[79] olmasıdır. Hem öğreti hem de yüksek mahkeme kararlarında belirtildiği üzere, zararı doğuran "olayın", bir günlük çalışma süresi[80]

71 Kazalananın iş görme niyetiyle eylemde bulunup bulunmadığının tespiti, olayın özelliklerine (olayın meydana geldiği yer, zaman ve kazanın sebebi) göre belirlenmektedir. Bkz Bundessozialgericht, B 2 U 9/16 R, 31.08.2017.

72 Wietfeld (n 19) Rn 12 ff.

73 Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 366; Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 82; Cevdet İlhan Günay, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (6. Bası, Yetkin 2020) 216; Kunkel (n 22) Rn 15. Aksi yönde: M. Refik Korkusuz ve Suat Uğur, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (8. Baskı, Ekin 2022) 268.

74 Bkz Günay (n 73) 216; T Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 367; Kunkel (n 22) Rn 4, 15. Öğretide sigortalının kastının, bir olayın iş kazası sayılmasına engel olmayacağı da ifade edilmektedir. Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 383.

75 Bkz ve karş Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 366 vd; Centel (n 33) 2.

76 Holtstraeter (n 53) Rn 2.

77 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 382. Bu özelliğinden ötürü mobbing, iş kazası olarak kabul edilmemektedir. Landessozialgericht Hessen, L 3 U 199/11, 23.10.2012; Wietfeld (n 19) Rn 100.

78 Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 368. Bkz ve karş Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 10) 389; Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 176; Mesut Balcı, 'İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu' (2006) 1(4) Sicil İş Hukuku Dergisi 151, 151; Ayrıca bkz Yargıtay 10 HD, E 2016/17217 K 2019/3441, 15.04.2019.

79 "*Zeitlich begrenzt*" Aumann (n 5) 40; Kunkel (n 22) Rn 15; Wietfeld (n 19) Rn 100.

80 Diğer bir ifade ile, bir vardiya süresi içerisinde gerçekleşmesi gerekir. Olayın başlangıç ve bitiş noktalarının ve hatta hangi takvim gününde meydana geldiğinin dahi tespit edilememesi söz konusu olsa bile eğer tek bir iş süresi (vardiyası) içerisinde gerçekleştiği tespit edilebiliyorsa iş kazası olarak kabul edilebilecektir. Giesen (n 20) 82; Aumann (n 5) 40. Ayrıca bkz Bundessozialgericht, B 2 U 2/11 R, 31.01.2012.

dahilinde başlaması ve sona ermesi gerekmektedir[81]. Bu sürenin aşılması halinde, meslek hastalığı ve bu kapsamdaki tazmin söz konusu olacaktır[82].

3. Zarara Uğrama

Bir olayın, iş kazası olarak kabul edilmesi için kaza neticesinde bir zararın da doğması gerekir[83]. Söz konusu zarar, sigortalının fiziksel ya da ruhsal açıdan[84] bir zarara uğraması olarak anlaşılmalıdır[85]. Dolayısıyla örneğin kişinin, cildinde yanık oluşması, ayağının kırılması, kalp krizi ya da mide kanaması geçirmesi ve pek tabii ölümü, bu bağlamda iş kazasının gündeme getireceği zararlar arasında sayılabilir[86]. Öte yandan, değinildiği üzere, zarar muhakkak fizyolojik bir zarar olmak zorunda değildir. Kişinin ruhsal sağlığını etkileyen haller de (örneğin akıl hastalığı) iş kazası kapsamındaki zarar olarak kabul edilmektedir.

Zararın ise olaydan hemen sonra derhal ortaya çıkmış olması gerekmez[87]. Kaza ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması halinde kazadan daha sonraki süreçte gündeme gelen zarar, tüm diğer unsurlarla birlikte iş kazasına vücut verecektir.

4. Uygun İlliyet Bağı

Bir kazanın, iş kazası olarak nitelendirilebilmesi için gereken son şart kazanın, iki yönlü (iş ile kaza ve kaza ile zarar arasında) illiyet bağına sahip olmasıdır. İlk olarak, kazanın, işçinin gördüğü işle[88] uygun bir illiyet bağı içerisinde bulunması gerekir[89]. Daha açık bir ifade ile, gerçekleşen kaza, olayların

81 Kunkel (n 22) Rn 15; Bundessozialgericht, B 2 U 2/11 R, 31.01.2012. Zaman sınırlı olma unsuru ile, öncelikle olayın bir başlangıç ve bitiş noktasının olması ve bu zamanın, görece kısa bir süre olması gerektiği kastedilmektedir. Aumann (n 5) 40. Söz konusu unsur bakımından, somut olayda kazalanan işçinin vardiya süresi dikkate alınır. Wietfeld (n 19) Rn 100. Türk hukukundaki aksi yöndeki görüş için bkz Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 384-385.

82 Holtstraeter (n 53) Rn 2; Aumann (n 5) 40-41; Wietfeld (n 19) Rn 100; Zehiroğlu (n 60) 87.

83 Spellbrink (n 13) Rn 112; Wietfeld (n 19) Rn 137 ff; Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 392; Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 203.

84 Sözer (n 11) 356; Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 392; Şakar (n 44) 269; Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 152; Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 204. Psikolojik zararlara, kaza sebebiyle uğrandığının tespitinin bazı güçlükleri doğurduğu ifade edilmektedir. Ayrıntılı değerlendirme için bkz Spellbrink (n 13) Rn 112.

85 Bkz Saraç (n 33) 128. Zarar, doğrudan kişi nezdinde oluşması gereken bir unsur olup, kişinin vücut bütünlüğü kapsamında yer almayan eşyalarına ilişkin zararlar, iş kazası olarak kabul edilmez. Ancak vücut tamlığı kavramının geniş yorumlanması durumunda, protez ve ortezlerin bir organ görevi görmesi nedeniyle, bu tür suni uzuvlardaki zararların da iş kazasına konu olabileceği ifade edilmektedir. Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 388; Sözer (n 11) 356; Akın (n 2) 38. Ayrıca bkz Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 392.

86 Holtstraeter (n 53) Rn 5.

87 Karş Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 204. Alman hukukunda "*Gesundheitserstschaden*" (İlk/Birincil sağlık zararı) olarak ifade edilen ve kaza anında doğrudan oluşan, tıbbi olarak tespit edilebilir ilk somut zarar kavramı için bkz Holtstraeter (n 53) Rn 5, 5a.

88 İşçinin yer ve zaman bakımından sınırlandırılabilen iş ile ilgili eylemleri, iş kazası sigortası kapsamında yer alan işlerden kabul edilir. Ancak aynı zamanda kaza sırasındaki eylemin, özünde sigortalı faaliyetle ilişkili olması ve esasen ona hizmet etmesi de gereklidir. *BSG*, kaza anında kazalanan kişinin gerçekleştirdiği faaliyeti incelemektedir. Spellbrink (n 13) Rn 100. Örnek yargı kararları için bkz Bundessozialgericht, B 2 U 8/06 R, 30.01.2007; Bundessozialgericht, B 2 U 14/13 R, 04.12.2014.

89 Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 10) 387. Aksi yönde: Sözer (n 11) 343.

olağan akışı ve genel hayat tecrübelerine göre kazalananın gördüğü işin bir sonucu olmalıdır. Bu doğrultuda, kazalananın ifa ettiği iş, neden; kaza ise sonuçtur[90].

Türk hukukundan farklı olarak Alman hukukunda bir kazanın, sırf işyerinde gerçekleşmiş olması, o kazayı iş kazası olarak nitelendirmek için yeterli kabul edilmemektedir. Bu bağlamda, sigortalının ifa ettiği iş ile kaza arasında neden-sonuç ilişkisi bulunmalı[91], kaza, sigortanın kapsamındaki faaliyet (yani işçinin yerine getirdiği iş) neticesinde gerçekleşmiş olmalıdır[92]. Sonuç itibariyle, bir kazanın işyerinde gerçekleşmiş olmasının yanı sıra işçinin görmeyi üstlendiği iş ile ilgili olması[93], iş kazası nitelemesi için zorunludur.

Öte yandan, iş kazası bakımından uygun nedensellik bağı, kaza ile zarar arasında da aranmaktadır[94]. Daha açık bir ifade ile, kazalananın uğradığı zarar (veya ölüm), uygun illiyet teorisine göre kazanın bir neticesi ise ve bu durum kanıtlanabiliyorsa, somut olay bir iş kazası olarak değerlendirilebilecektir[95].

IV. İŞ KAZALARINDA DIŞ ETKEN UNSURU

A. ETKİ VE DIŞ ETKEN (DIŞSALLIK/HARİCİLİK) KAVRAMLARI

"Etki" kavramı, *BSG* tarafından 2012 yılında verilen bir kararda[96], "*kazaya yol açan olayın fizyolojik değişiklikleri tetiklemesi*" olarak tanımlanmıştır. Öğretide bu tanım, özellikle bu yönde yapılacak bir tanıma ve ayrıma gerek olmaması ve fizyolojik kelimesinin seçilmesinin, psikolojik etkileri kapsam dışında bırakması nedeniyle eleştirilmiştir[97]. Zira olayın, fizyolojik değişiklilerin yanı sıra psikolojik değişiklikleri tetiklemesi de mümkün olup, hem fizyolojik hem de psikolojik değişikliklerin bir arada gündeme gelmesi de olasılık dahilindedir.

Zararı gündeme getiren olayın, temelde bir kaza olarak nitelendirilebilmesi için zarar görenin organik yapısına yabancı olan ve dış etken olarak kabul edilebilecek bir etkiye sahip olması gerekir[98]. Bu bağlamda, zarar doğuran olayın, işverenden, işyerindeki araç-gereçlerden ya da bir başka kişiden kaynaklanan bir nedenle

90 Ayrıntılı bilgi için bkz Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 368 vd. Ayrıca bkz Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2021/297 K 2022/1760, 15.12.2022.

91 Spellbrink (n 13) Rn 113.

92 Bundessozialgericht, B 2 U 28/06 R, 04.09.2007. Ancak öğretide, bu nedensellik bağının kural olarak var olduğunun, genel bir varsayımla kabul edildiği de ifade edilmektedir. Bkz Spellbrink (n 13) Rn 113.

93 Kunkel (n 22) Rn 3. Bkz ve karş. Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 254.

94 Sözer (n 11) 357; Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 392-393; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 386; Uşan, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 10) 387; Şakar (n 44) 269; Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (n 1) 152; Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 258; Spellbrink (n 13) Rn 114; Ricke (n 28) Rn 4a.

95 Ayrıntılı bilgi için bkz Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 386.

96 Bundessozialgericht, B 2 U 9/11 R, 24.07.2012.

97 Söz konusu tanıma yönelik eleştiriler için bkz Wolfgang Ricke, 'Neue Worte – neue Wahrheiten? Zur jüngeren Rechtsprechung des BSG in Sachen Arbeitsunfall' (2013) 67(9) Wege zum Sozialrecht 241, 241-242.

98 Bkz ve karş Volkan Güneş, *Türk Borçlar Kanunu ile İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Çerçevesinde İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğunun Hukuki Niteliği* (On İki Levha 2017) 38.

meydana gelmesi, dış etkene örnek haller arasında gösterilebilir[99]. Öte yandan, kazanın temel unsurlarından biri olan dış etken, maddi bir temas şeklinde yani çarpma ya da düşme şeklinde gerçekleşebileceği gibi ısı ya da elektrik akımı gibi faktörlerin etkisi biçiminde de ortaya çıkabilir[100].

Halihazırda kişide var olan rahatsızlıkların açığa çıkardığı zararlar, kural olarak dıştan gelen bir etkinin yokluğu nedeniyle bir kaza neticesinde meydana gelmiş kabul edilmez. Nitekim öğretide[101] de belirtildiği gibi örneğin, verem hastası olan bir kişinin yaptığı işten bağımsız olarak bünyesinde var olan zayıflık, akciğer kanamasına sebebiyet verebilir. Bu tür durumlarda bir dış etkinin varlığından değil, dahili (içsel) bir etkenin varlığından bahsedilir. Dolayısıyla bir kazadan ve kaza sonucu gündeme gelen zarardan söz edilemez[102].

Türk Sosyal güvenlik hukukunda, sigortalının zarar görmesine sebebiyet veren olayın iş kazası sayılabilmesi açısından dış etken şartının aranıp aranmayacağı konusunda öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. *SSGSSK* m. 13 hükmünü esas alan görüşe göre, işyerinde gerçekleşen bir kazanın, iş kazası olarak kabul edilmesi için dış etkenin varlığı aranmaz[103]. *SSGSSK*. m. 13'te, iş kazası kapsamında değerlendirilecek beş duruma yer verilmiş, bu durumlar içerisinde kalan ve sigortalıyı bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olaylar, doğrudan iş kazası kabul edilmiştir. Yukarıda ifade edilen öğreti görüşü, madde metninde yer alan durumlar içerisinde kalmayı gerekli ve yeterli kabul etmekte[104], dış etken unsurunun sosyal sigortalar hukuku bağlamında kabul edilecek bir iş kazası için aranmaması gerektiğini savunmaktadır[105]. Dolayısıyla işyerinde gerçekleşmesi şartıyla kişiden kaynaklanan içsel etkilerin (rahatsızlıkların) ortaya çıkardığı olayların da iş kazası olarak nitelenmesi gerektiği ifade edilmektedir.

Öte yandan, Yargıtay[106] ve Sosyal Güvenlik Kurumu[107] uygulaması da, öğretide yer alan ve yukarıda ifade edilen görüşe paralel niteliktedir. Dolayısıyla örneğin kalp krizi[108] geçirilmesi gibi bünyesel

99 A. Can Tuncay, 'İş Kazası ve İşverenin Sorumluluğu' (2015) 5(10) Giresun Barosu Bülteni 16, 17.

100 Akın (n 2) 21. Benzer yönde: Kunkel (n 22) Rn 15. Ayrıca "karşı güç" oluşturan etkenler de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

101 Akın (n 2) 21.

102 Bkz ve karş Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 175.

103 Korkusuz ve Uğur (n 73) 268. Bkz ve karş Centel (n 33) 4. Aksi yönde: Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 176.

104 Aynı yönde: Faruk Barış Mutlay, *Sosyal Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Koşulları ve Eşitlik İlkesi* (Beta 2014) 184-185.

105 Aynı yönde: Mustafa Çenberci, *Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi* (Olgaç 1985) 117.

106 "*(…) Ne var ki, bir olayın kurum ya da işveren açısından iş kazası olarak kabul edilmemiş olması, harici etkenlerle veya aniden ortaya çıkıp çıkmaması, yasanın açık hükmü karşısında olayın iş kazası sayılmamasını gerektirmeyecektir. (…)*" Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2004/21-529 K 2004/527, 13.10.2004. 506 sayılı Kanun döneminde verilen yüksek mahkeme kararının kapsamlı değerlendirmesi için bkz Saraç (n 33) 125 vd.

107 2016/21 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi, 1.1.2.1.: "*(…) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen olayların yapılan işle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın iş kazası sayılması gerekmektedir. Örneğin; sigortalıların işyeri sayılan yerlerde; avluda yürürken düşmesi, dinlenme saatinde top oynarken ayağının burkulması, bahçede meyve ağacından meyve toplarken düşmesi, tarlada çalışır iken traktör ile kaza geçirmesi, yemek yerken elini kesmesi, dinlenme odasında dinlenirken sobadan zehirlenmesi, işyerinde intihar etmesi, işyeri sınırları içinde bulunan havuzda boğularak ölmesi, ücretli izinli bulunduğu sırada çalıştığı işyerindeki arkadaşlarını ziyaret için geldiğinde kaza geçirmesi, araçlarla çalışanların bu araçlarda geçirecekleri kazalar iş kazası olarak kabul edilecektir. (…) Sigortalının işyerinde kalp krizi geçirmesi veya başka bir hastalık nedeniyle ölmesi ya da ruhen veya bedenen hemen veya sonradan engelli hale gelmesi iş kazası olarak kabul edilecektir.*"

108 Yargıtay 10 HD, E 2023/3830 K 2023/4564, 27.04.2023; Yargıtay 10 HD, E 2015/10611 K 2017/2289, 20.03.2017. Ayrıca bkz Saraç (n 33) 128 vd.

rahatsızlıklar ya da kişinin intihar[109] ederek veya işyerinde gerçekleşen kavga nedeniyle yaşamını kaybetmesi (ve öldürülmesi) gibi durumlar, işyerinde gerçekleştiği takdirde (sebebinden bağımsız olarak) iş kazası olarak kabul edilmektedir[110]. Yüksek mahkeme, işverenin iş kazasından sorumluluğu bakımından ise işverenin kusurunun varlığını göz önünde bulundurmaktadır[111].

Uygulamaya yansıyan durumlar da göstermektedir ki, *SSGSSK*. m. 13 hükmü, bir iş kazası tespiti için ölçüt belirlemekten ziyade iş kazasının varlığına karine[112] oluşturacak durumları sıralamaktadır[113]. Ancak temelde kaza kavramına niteliğini kazandıran unsurlardan biri olan dış etken dikkate alınmamıştır.

Öğretide yer alan ve bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise, sigortalıyı zarara uğratan veya ölümüne neden teşkil eden olayın, dış etken dolayısıyla meydana gelmesi zorunludur[114]. Bu bağlamda, kural olarak sigortalının içsel nedenlerinden dolayı (biyolojik yapısına bağlı olarak) gündeme gelen rahatsızlıklar (olaylar), iş kazası olarak nitelendirilemez. Zira zarara sebebiyet veren, kazanın ayırt edici unsurlarından biri olan "dış etken" değil, dahili bir nedendir. Ancak önemle belirtilmelidir ki, bu tür durumlarda nedensellik bağı dikkatle göz önünde bulundurulmalı, varlığı halinde olay, iş kazası kapsamında değerlendirilmelidir[115]. Dolayısıyla örneğin, işçinin içsel nedenlerden (bünyevi özelliklerinden) kaynaklanan rahatsızlığı (kalp krizi) ve buna bağlı olarak ölümü, yaptığı işin özelliğinin bir neticesi ve işi ile ilgili ise olay, iş kazası olarak kabul edilmelidir[116].

109 Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 383. Yargıtay 10 HD, E 2004/4465 K 2004/6425, 05.07.2004. Kararı isabetsiz bulan görüş için bkz Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 175.

110 Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 186. Örneğin yüksek mahkeme tarafından verilen bir kararda, "*(…) maddede yer alan herhangi bir hale uygunluk varsa zararlandırıcı sigorta olayının kaynağının işçi olup olmaması ya da ortaya çıkmasındaki diğer etkenlerin değerlendirilmesinde dar bir yoruma gidilmemelidir. (…)*" (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2004/21-529 K 2004/527, 13.10.2004 tarihli kararından naklen) gerekçesine dayanarak, işyerinde geçirilen kalp krizi sonucu gerçekleşen ölüm olayının meydana gelmesinde "dış etkinin bulunmadığı" ve buna bağlı olarak olayın iş kazası olarak nitelendirilemeyeceği gerekçesi ile reddedilen mahkeme kararı bozulmuş, "*(…) somut olayda, sigortalının, işyerinde çalışırken geçirdiği kalp krizi sonrasında, bedence arızaya uğradığı ve öldüğü hususu gözetildiğinde, olayın iş kazası olduğu (…)*" yönünde hüküm tesis edilmiştir. Yargıtay 10 HD, E 2013/3429 K 2013/26001, 27.12.2013. 506 sayılı Kanun döneminde sigortalının işyerinde bulunduğu sırada öldürülmesinin iş kazası olarak kabul edilmesini isabetli bulan yüksek mahkeme kararının değerlendirmesi için bkz Centel (n 33) 3 vd. Ayrıca bkz Demircioğlu, Korkmaz ve Kaplan (n 31) 252. Aksi yöndeki görüş için bkz Güzel, Okur ve Caniklioğlu (n 11) 383.

111 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2012/21-1121 K 2013/386, 20.03.2013.

112 Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 177; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 363. Daha açık bir ifade ile söz konusu durumlarda iş ile kaza arasında illiyet bağının karine olarak var olduğu kabul edilmektedir. Demir ve Karaç (n 29) 1308. İş kazasının unsurlarından biri olarak "kaza karinesi" kavramı için bkz Sözer (n 11) 342 vd.

113 Söz konusu hükmün, hukuk tekniği bağlamında tanımlayıcı bir hukuk kuralı olduğu belirtilmektedir. Bkz Yargıtay 10 HD, E 1980/6407 K 1980/624, 04.02.1980; Aslı Yılmaz, 'Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası ve Anglosakson Hukuk Sistemlerinden Birer Örnek İle Türk Hukuku Karşılaştırması' (2017) 6(11) Sosyal Güvence Dergisi 107, 110.

114 Günay (n 73) 216; Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 366.

115 Karş Uşan, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (n 44) 176.

116 Alman hukukunda da benzer yönde bir değerlendirme yapılmaktadır. Bkz Wietfeld (n 19) Rn 101. 506 sayılı Kanun döneminde verilen bir yüksek mahkeme kararında kalp krizi olayının işyerinde gerçekleşmiş olması yeterli kabul edilmiş, kalp krizinin dahili (bünyesel) bir etken olması dikkate alınmadığı gibi görülen iş ile kalp krizi arasında bir illiyet de aranmamıştır. Saraç (n 33) 128.

Öte yandan, dış etkeni olmazsa olmaz (*sine qua non*) kabul eden bir diğer görüşe göre, dış etkenin bulunmadığı bir olayın, iş kazası olarak nitelendirilemeyeceği ve dolayısıyla doğan zararın da iş kazasından doğan bir zarar niteliğinde olamayacağı ifade edilmekte[117], içsel nedenlerin, kaza kavramı içerisinde kabul edilemeyeceği savunulmaktadır.

Alman hukukunda ise *SGB* VII m. 8/1'de yer alan tanıma göre, bir olay, yalnızca "bedene dışarıdan etki eden" bir olay niteliğinde ise kaza kavramı içerisinde kabul edilebilir. Esasen bu kriterin amacı zaten, kazayı, zarar gören kişinin kendisinden (içsel nedenlerden) kaynaklanan zararlardan ayırt etmektir[118]. Bu bağlamda, mutlaka gözle görülebilen ya da olağanüstü bir olayın gerçekleşmesi aranmaz[119]. Dışarıdan bedene etki eden her şey, kişinin kendi risk alanından ve vücut kaynaklı hastalık gelişiminden kaynaklanmayan durumları kapsamına almaktadır. Bu etkiler, fiziksel olabileceği gibi psikolojik de olabilir[120]. Kişisel sağlık sorunları (örneğin kalp krizi) ya da kasıtlı bir şekilde kişinin kendisine zarar vermesi (kendisini iş göremez hale getirmesi ya da intihar etmesi), kişinin kendisinden kaynaklanan zararlara örnek gösterilebilir[121].

Ancak Alman öğretisindeki önemli tartışmalardan biri de dış etkenin irade dışı olması gerekip gerekmediğine ilişkindir. Alman öğretisindeki bir görüş, kazaya yol açan "fiilin", mutlaka irade dışı olmasının gerekmediğini, aksine, zarara yol açan "olayın" irade dışı gerçekleşmiş olması gerektiğini vurgulamaktadır[122].

Buna karşılık diğer görüş ise, irade dışı olma unsurunu kaza kavramının temel bir parçası olarak görmemekte, bu bağlamda ortaya çıkan sorunları, dış etken bağlamında değil, nedensellik çerçevesinde ele almakta ya da iradi olarak gerçekleştirilen eylem ve neticesindeki etkinin somut fiil ile sigortalı faaliyet arasındaki maddi bağlantıyı kesip kesmediği tartışılmaktadır[123].

Süregelen uzun tartışmalar neticesinde Alman hukukunda, bir iş kazasında, kazanın doğrudan ve yalnızca içsel (kişiden kaynaklanan, tamamen kişinin kendi vücudu ya da sağlık durumundan doğan nedenler) neden ya da nedenlere dayanmaması halinde, olayda dışsal etkinin (dış etkenin) mevcut olduğu kabul edilmektedir[124]. Bu bağlamda, iş kazası sigortasının işlevlerini yerine getirmesi

117 Reşat Atabek, *İşkazası ve Sigortası* (Erdini 1978) 42.

118 Bundessozialgericht, B 2 U 10/11 R, 29.11.2011; Holtstraeter (n 53) Rn 4a; Giesen (n 20) 77; Kunkel (n 22) Rn 15; Wietfeld (n 19) Rn 101.

119 Landessozialgericht Sachsen-Anhalt, L 6 U 150/14, 19.04.2018.

120 Örnek olaylar ve kararlar için bkz Landessozialgericht Berlin-Brandenburg, L 2 U 134/06, 06.05.2008; Landessozialgericht Berlin-Brandenburg, L 3 U 329/09, 26.01.2012. Dış etkene yönelik çeşitli örnekler için bkz Wietfeld (n 19) Rn 102 ff.

121 Ricke, '§ 8 Arbeitsunfall' (n 28) Rn 24. Konuya ilişkin Alman hukukunda yer alan tartışmalar için bkz Wietfeld (n 19) Rn 108. Ayrıca bkz Bundessozialgericht, B 2 U 16/11 R, 15.05. 2012 (Landessozialgericht Sachsen-Anhalt, L 6 U 131/07, 20.06.2011).

122 Gundolf Wagner, '§ 8 Arbeitsunfall' in Rainer Schlegel and Thomas Voelzke (eds), *juris PraxisKommentar SGB VII, Sozialgesetzbuch Siebtes Buch (SGB VII) Gesetzliche Unfallversicherung* (3. aufl, juris 2022) Rn 132.

123 Ayrıntılı bilgi için bkz Karl-Friedrich Köhler, 'Der Unfallbegriff der gesetzlichen Unfallversicherung im Lichte der neueren Rechtsprechung und Literatur' (2014) 61(2) Die Sozialgerichtsbarkeit 69, 73 ff; Eberhard Ziegler, '§ 8 Arbeitsunfall' in Harald Becker, Edgar Franke, Thomas Molkentin and Denis Hedermann (eds). *SGB IIV Gesetzliche Unfallversicherung Lehr – und Praxiskommentar* (6. aufl, Nomos 2024) Rn 185.

124 Bundessozialgericht, 2 RU 50/85, 14.08.1986.

bakımından, dış etkenin mevcudiyeti önemli olup, etkinin biçimi, büyüklüğü ya da gözle görülür bir etkinin olması şart koşulmamaktadır[125].

Öte yandan, dış etken kavramının yanı sıra "*Gelegenheitsursache*[126]" (vesile etken) kavramı da iş kazaları bakımından dikkate alınan önemli bir kavramdır. Bu kavram ile esasında, kişinin içsel bir rahatsızlığının bulunduğu ancak dış etki nedeniyle bu rahatsızlığın ortaya çıkması kastedilmektedir[127]. Dolayısıyla dış etken, tek başına rahatsızlığı yaratan bir neden değildir. Var olan içsel rahatsızlığı ortaya çıkaran ya da hızlandıran bir etmen olarak kabul edilmektedir. Ağır iş koşullarının kalp krizini tetiklemesi, bu etkiye örnek olarak gösterilebilir.

"İçsel neden" ise, kişinin salt bedensel süreçlerini ifade etmektedir[128]. Buna, bayılma ve intihar gibi durumlar dahil kabul edilmektedir[129]. Bu tür hadiseler, olayın yegâne nedeni olduğunda, mevcut durum kaza kavramı içerisinde kabul edilmez[130]. Nitekim bir olayın iradi olarak meydana gelmesi halinde de dış etkenin varlığından bahsedilemez. Zira kaza kavramının özünde, olayın irade dışı olması bulunmaktadır[131].

B. YÜKSEK MAHKEME KARARLARI BAĞLAMINDA DIŞ ETKEN UNSURU

Yukarıda etraflıca bahsedildiği üzere, sigortalıyı fizyolojik ya da psikolojik olarak zarara uğratan (veya ölümüne neden olan) olayın, temelde bir kaza, daha özelde bir iş kazası olarak nitelendirilebilmesi için dıştan gelen bir etkenle gerçekleşmesi gerekir. Ancak Türk hukukunda, işyerinde gerçekleşmekle birlikte dış etkenin olmadığı, örneğin bir ölüm ya da beyin anevrizması olayının iş kazası kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Yüksek mahkeme ile Sosyal Güvenlik Kurumu (*SGK*) tarafından benimsenen ve öğretide yoğun olarak savunulan görüş, bu tür durumların iş kazası olduğunu ifade etmektedir. Bunun temel nedeni, *SSGSSK* m. 13/1-a hükmünde "Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada" meydana gelen her türlü olayın, iş kazası kabul edilmesidir.

Yüksek mahkeme tarafından 506 sayılı Kanun döneminde verilen bir kararda, işyerinde bulunduğu sırada intihar eyleminde bulunan işçinin söz konusu eylemi, sırf "işyerinde bulunduğu sırada" gerçekleştiği gerekçesiyle iş kazası olarak kabul edilmiştir[132]. Yüksek mahkeme somut olayı, şu

125 Holtstraeter (n 53) Rn 4a.

126 Söz konusu kavram, tetikleyici etken/neden olarak da ifade edilebilir.

127 Türk hukuku bakımından benzer bir değerlendirme için bkz Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 378 vd.

128 Köhler, 'Die Gelegenheitsursache im Recht der gesetzlichen Unfallversicherung' (n 8) 64.

129 Aumann (n 5) 34, dn 49, 50.

130 Bkz ve karş Wietfeld (n 19) Rn 101. Ancak Türk hukukunda, nedeninden bağımsız olarak gerçekleşen intihar ve kalp krizi vakaları, sosyal sigortalar hukuku bağlamında iş kazası olarak kabul edilmektedir. Bkz Yargıtay 10 HD, E 2004/4465 K 2004/6425, 05.07.2004.

131 Alman öğretisindeki konuya ilişkin tartışmalardan biri, "*Unfreiwilligkeit*" yani olayın istem dışı meydana gelmiş olması, iş kazasının unsurlarından biri olup olmadığı üzerinedir. Hâkim görüş, bu unsurun ayrıca incelenmesine gerek olmadığını, çünkü iş kazası tanımının, özünde zaten irade dışı olma niteliğini içerdiğini kabul etmektedir. Daha öz bir ifade ile, kazanın tanımı yapılırken zaten iradi olarak yapılan fiillerin kapsam dışında kaldığı kabul görmektedir. Konuya ilişkin değerlendirme için bkz Giesen (n 20) 85. Benzer yönde: Wietfeld (n 19) Rn 101, 108-110.

132 Yargıtay 10 HD, E 2004/4465 K 2004/6425, 05.07.2004. Nitekim söz konusu dönemde yürürlükte olan 506 sayılı Kanun'un 11. maddesinin, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada gerçekleşen tüm kazaları iş kazası olarak kabul ettiği

ifadelerle iş kazası kavramı içerisinde görmektedir: "*(…) Dava, Kurum sigortalısı(nın) (…) işyerinde çalışırken bunalıma girerek (müfettiş raporunun içeriğine göre) mesai saati bitimine yakın işini bırakarak işyerinin çatı katında ikametine tahsis edilen işçi yatakhanesinde kendisini asmak suretiyle gerçekleşen böylece iş kazası olduğu iddia edilen sigorta olayından kaynaklanmaktadır. (…). Belirtelim ki 506 sayılı Yasanın 11/a maddesine göre, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan "bedence veya ruhça" arızaya uğratan olay iş kazasıdır. Öte yandan anılan Yasanın 5/a maddesine göre de işin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, işçilerin dinlenme, yemek, uyku vesair gereksinimlerini karşılamaya ayrılmış alanların "işyeri"nden sayılacağı öngörülmektedir. (…) Şu hâle göre 506 sayılı Yasanın 11/A-a maddesinde tarif edildiği üzere sigorta olayına neden olan intihar eyleminin işçilerin ikametine ayrılan ve işyerinin eklentisi konumunda bulunan bu nedenle de işyerinden sayılan işçi yatakhanesinde diğer bir anlatımla sigortalının "işyerinde bulunduğu sırada" meydana geldiğinde ve iş kazası olduğunda kuşku yoktur. Bu bakımdan olayı iş kazası saymayan mahkeme kararı isabetsizdir. (…) Sözgelimi intihar eylemi eğer işyerinde gerçekleşmiş ise, olayın salt işyerinde meydana gelmesi durumunda bile, intihar eden sigortalının gördüğü işle ilgili ve işvereninin kusurundan kaynaklanmamış olmasına rağmen 506 sayılı Yasanın 110 maddesi açıklığı gereği olay yine de iş kazasıdır. (…)*".

Yukarıda da ifade edildiği üzere, temel anlamıyla kaza kavramı, beklenmeyen, aniden ortaya çıkan, istenmeyen, dıştan gelen ve kişiyi fiziksel ya da ruhsal olarak zarara uğratan olaydır. İntihar hadiseleri, kural olarak, kaza kavramı bakımından dış etkene bağlı istenmeyen bir olay olarak nitelendirilemez. Zira bu eylem, kişinin iradi davranışı ile gerçekleşmektedir. Öte yandan, kanaatimizce bir olayın iş kazası kabul edilmesi, temel önemde bir illiyetin varlığını gerektirir. Bu illiyet ise iş ile kaza arasındadır.

Konuya ilişkin bir diğer örnek kalp krizi hadisesi ile ilgilidir. Somut olaya ilişkin olarak ilk derece mahkemesi; iş kazası olduğu iddia edilen rahatsızlığın (kalp rahatsızlığı) daha öncesinde de var olması, işyerinde kazalananın ağır ya da zorlayıcı bir işte baskı altında ve yasal çalışma sürelerinin üzerinde çalıştırıldığının sübut bulmaması, öte yandan sigortalının geçirdiği kalp krizinin başlama anının belli olmaması ve söz konusu olay ile iş arasında bir illiyet bağı bulunmaması gerekçeleri ile dava konusu olayın iş kazası olduğunun tespitine karar verilmesi yönündeki talebi reddetmiştir. Akabinde istinaf yoluna başvurulmuş ve Bölge Adliye Mahkemesi tarafından, "*(…) davacının iş yerinde çalışırken sol tarafında bir uyuşma ve göğüs ağrısı üzerine revire götürüldüğü, önceki gece aynı şekilde rahatsızlanmasının sonuca etkili olmadığı, iş yerinde çalışırken yaşanan olayın iş kazası niteliğinde olduğu anlaşılmakla, (…) İlk Derece Mahkemesi kararının kaldırılarak, davanın kabulüne, davacının davalı şirket nezdinde 25.11.2019 tarihinde yaşadığı olayın iş kazası olduğunun tespiti(…)*" yönünde karar verilmiş, söz konusu karar Yargıtay tarafından da onanmıştır[133]. Görüldüğü üzere,

ifade edilmektedir. Bu bağlamda, işyerinde gerçekleşen kazanın iş ile ilgili olup olmadığı, işçinin o sırada işverenin otoritesi altında bulunup bulunmadığı dikkate alınmaz. Zira sosyal sigortalar uygulamasında sigortalının çalışma süresi içinde işyerinde bulunması halinde, işverenin otoritesi altında olduğunun kabul edildiği belirtilmektedir. Canikliođlu (n 40) 55-56.

133 Yargıtay 10 HD, E 2024/3981 K 2024/5398, 15.05.2024.

yüksek mahkeme tarafından bir kazanın işyerinde gerçekleşmiş olması[134], iş kazası nitelemesi için yeterli görülmekte olup, içsel neden, dış etken ya da iş ile kaza arasındaki neden-sonuç ilişkisi dikkate alınmamaktadır.

Nitekim yüksek mahkeme tarafından verilen bir başka kararda, bekçi olarak çalışan bir kişinin işyerinde geçirdiği beyin kanaması ve neticesinde felce uğraması, iş kazası olarak kabul edilmiştir[135]. Bunun temel nedeni ise, olayın, işyerinde gerçekleşmiş olması ya da kişinin o sırada yükümlü olduğu işi yerine getiriyor olmasıdır.

Ancak örneğin Birleşik Krallık'ta işyerinde geçirilen kalp krizi neticesinde ölümün gerçekleşmesi, işin özelliğinin bir neticesi ve görülen işle bağlantısı olması halinde iş kazası kabul edilmektedir[136]. Daha önceki Yargıtay uygulaması[137] da bu yönde iken, daha sonraki süreçte bu görüş değiştirilerek iş ile bağlantısı bulunmayan sebeplere dayanarak gerçekleşen kalp krizi gibi vakalar, yalnızca işyerinde gerçekleştiği gerekçesiyle iş kazası kabul edilmiştir[138].

Çalışmamızda sıklıkla dile getirildiği üzere, bir kalp krizinin, dış etken söz konusu olmaksızın vuku bulması "kaza" kavramı içerisinde kabul edilmeyeceği gibi, hadisenin işyerinde gerçekleşmiş olması da, iş kazası nitelemesinde bulunmak için yeterli değildir[139]. Ancak yukarıda değinilen kararlara benzer biçimde ve aynı gerekçelerle elektrik işçisi olan bir sigortalının işyerinde geçirdiği kalp krizi de yüksek mahkeme tarafından iş kazası sayılmıştır[140]. Bir kazanın, işyerinde gerçekleşmesini, iş kazası nitelemesi için yeterli kabul eden bu değerlendirme, öylesine geniş yorumlanmaktadır ki, çalışma süresi sona ermesine rağmen tümüyle kendi iradesi ile işyerinde bulunan kişinin o sırada geçirdiği kalp krizi de bu kapsam içerisinde değerlendirilmiş ve kaza, iş kazası olarak nitelendirilmiştir[141].

134 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından, sigortalının, asıl işin yapıldığı yerden uzak bir "eklentiden" işyerine gelmek üzere yürürken işyerine 100 metre mesafe kala geçirdiği kaza, iş kazası olarak kabul edilmiş, bu sahanın işverenin iş organizasyonu kapsamında yer aldığı ve dolayısıyla işverenin hakimiyet ve otoritesinin devam ettiği belirtilmiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2016/(21)10-2569 K 2020 956, 25.11.2020. İşyeri tanımı ve kapsamı için bkz Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 183 vd.

135 Karar ve karara yönelik eleştiriler için bkz Nurşen Caniklioğlu, *Sosyal Sigorta Türleri Açısından Yargıtayın 2002 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi* (Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası 2004) 342-343. Öğretide de açık bir biçimde ifade edildiği üzere, Yargıtay, işyerinde gerçekleşen ve zararlandırıcı etki gösteren tüm olayları iş kazası olarak kabul etmekte, zararlandırıcı olayın bir "kaza" olup olmadığı dahi dikkate alınmamaktadır. Caniklioğlu 'Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri' (n 40) 56.

136 Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 367, 378. Bu çerçevede, Alman hukukunda olduğu gibi Birleşik Krallık uygulamasında da işyerinde meydana gelen her olayın iş kazası olarak nitelendirilmediği görülmektedir. Sigortalının, iradesine dayanan, kanunlara aykırı veya kasıtlı olan ancak görülen iş ile ilgisi bulunmayan fiili neticesinde bir zarara uğraması, iş kazasının kapsamı dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte, içsel nedenler iş kazası kavramının tamamen dışında tutulmamış, görülen işle illiyet bağı kurulabildiği ölçüde içsel nedenlerin de iş kazası kapsamında değerlendirilebileceği kabul edilmiştir. Nitekim Türk hukuku bakımından bizim de benimsediğimiz görüş bu yöndedir. Bkz yukarıda Etki ve Dış Etken (Dışsallık/Haricilik) Kavramları.

137 Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 378.

138 Yargıtay 10 HD, E 2015/10611 K 2017/2289, 20.03.2017.

139 Caniklioğlu *Sosyal Sigorta Türleri Açısından Yargıtayın 2002 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi* (n 135) 344.

140 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E 2004/21-529 K 2004/527, 13.10.2004.

141 Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 378; Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 186. Ancak bireysel iş hukuku bağlamında iş kazasından ve işverenin sorumluluğundan bahsedebilmek için işverenin kusuru tespit edilmelidir.

Nitekim bu durum, Alman hukukunda iş kazasının unsurlarından biri olarak kabul edilen "zaman sınırlı olma" unsuruna da uygun düşmemektedir. Zira olayın, iş kazası kabul edilebilmesi, bir vardiya (çalışma) süresi içerisinde gerçekleşmiş olmasına bağlıdır.

Öte yandan, 506 sayılı Kanun'un yürürlükte bulunduğu dönemde Yargıtay tarafından verilen bir diğer kararda, sigortalının işyerinde öldürülmesi olayı da iş kazası olarak kabul edilmiştir[142]. Bu kabulün temel gerekçesi, 506 sayılı Kanun'un m. 11/A hükmünün[143] de, *SSGSSK* 13. maddesi gibi işyerinde gerçekleşen her türlü olayı iş kazası olarak nitelemeye müsait geniş bir uygulama alanı tanımasıdır. Yüksek Mahkeme, her ne kadar doğrudan yasal düzenlemeyi esas alıp, salt yer yönünden illiyeti[144] yeterli görerek hüküm kurmuşsa da, işyerinde gerçekleşen öldürme veya yaralama gibi olayların "dış etken" bağlamında ayrıca değerlendirilmesi, kavramsal tutarlılık açısından önem arz etmektedir[145].

İş kazası kavramının belirlenmesinde dış etken unsurunun zorunlu olduğu kabul edildiğinde, üçüncü kişilerin fiillerinden kaynaklanan bu tür olaylar, diğer unsurların da varlığı halinde iş kazası vasfını korumaktadır. Zira söz konusu haller, sigortalının bünyevi rahatsızlıklarından veya intihar gibi doğrudan kendi iradi eyleminden kaynaklanmamakta, aksine sigortalının vücut bütünlüğüne yabancı, dışarıdan gelen ve istenmeyen bir müdahaleyi barındırmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bir saldırı neticesinde meydana gelen ölüm veya yaralanma, sigortalının iradesi dışında gerçekleşen ve dış dünyadan gelen bir etkiye dayandığı için kural olarak dış etken kapsamında değerlendirilmelidir. Bu itibarla, dış etkenin, iş kazasının kurucu unsuru olarak arandığı bir sistemde dahi, üçüncü kişilerin saldırısı sonucu ortaya çıkan bedensel veya ruhsal zararlar, harici bir gücün mevcudiyeti nedeniyle kaza kavramının özüne uygun düşmekte ve somut olayın diğer özellikleri de göz önünde bulundurularak iş kazası olarak nitelendirilmektedir[146].

Görüldüğü gibi, mevcut Türk hukuku uygulamasında, esasında sosyal sigorta şemsiyesinin geniş tutulduğu[147] ve mekânsal illiyet anlayışının ağır bastığı söylenebilir. Bu yaklaşım, sosyal sigortalar

İşverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini sağlama yükümlülüğü bağlamında konunun değerlendirilmesi için ayrıca bkz Saraç (n 33) 129.

142 Yargıtay 10 HD, E 1976/6407 K 1980/624, 04.02.1980. Kararın değerlendirmesi için bkz Centel (n 33) 1 vd.

143 Sosyal Sigortalar Kanunu, Kanun Numarası: 506, Kabul Tarihi: 17.07.1964, RG 29.07.1964/11766.
Madde 11: "A) İşkazası, aşağıdaki hâl ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça ârızaya uğratan olaydır:
a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,
b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısiyle,
c) Sigortalının, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,
d) Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,
e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında."

144 Karş Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 184. Yargıtay, (patlayıcı ve parlayıcı madde) tüp dolum tesislerinde bekçi olarak çalışan ve tesis ile çevresinin emniyetinden sorumlu olan kişinin, işyeri çevresinde şüpheli olarak gördüğü eylem ve hareketleri izlemek üzere işyerinden belli bir mesafe uzaklaşarak şüpheli kişiler tarafından öldürüldüğü olayı, iş kazası olarak kabul etmiştir. Bkz Yargıtay 21 HD, E 2002/4170 K 2002/5412, 06.06.2002.

145 Sigortalının işyerinde öldürülmesi halinde iş kazasının varlığını kabul eden diğer yüksek mahkeme kararları için bkz Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 380, dn 110.

146 ibid 380.

147 Ramazan Elma, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (Seçkin 2024) 210; Demir ve Karaç (n 29) 1307. Ayrıca bkz Demircioğlu,

hukuku bağlamında iş kazası kavramını oldukça genişletmekte ve hemen hemen işyerinde gerçekleşen her türlü ani sağlık olayını kapsamına almaktadır.

Alman sosyal güvenlik hukukunda ise yukarıda ifade edildiği üzere, dış etken kavramı iş kazasının bir unsuru olarak kabul edilmekte ve değerlendirmelerde göz önünde bulundurulmaktadır[148]. Ancak aşağıda verilecek örnek olaylara ilişkin yüksek mahkeme kararlarında da görüleceği üzere, *BSG*, yerleşik içtihatlarında dış etken unsurunu geniş yorumlamaktadır[149].

Örneğin, *BSG* tarafından verilen bir kararda[150], bir işçinin donmuş vaziyetteki ağır bir yükü (taşı) kaldırmaya çalışırken geçirdiği kaza, iş kazası bağlamında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Olay genel hatları ile ele alındığında ve geleneksel dış etken kavramı ve tanımı dikkate alınarak yapılacak bir değerlendirmede, olayın, iş kazasından evvel "kaza" kavramının dışında kabul edilmesi gerekir. Zira özü itibariyle, olaya sebebiyet veren eylem yani ağır bir cismin kaldırılması, dış etkenden değil, tümüyle iradi olarak kişinin kendisi tarafından uygulanan fiziksel gücün kullanımını ve bunun doğurduğu bir etkiyi işaret etmektedir[151]. Ancak *BSG*, söz konusu olayı, iş kazası olarak kabul etmiş ve öğretide de bu durum isabetli bir değerlendirme olarak kabul edilmiştir[152].

Bahsi geçen kararda etraflıca değerlendirmelerde bulunan *BSG*, zarara neden olan olayın, iradi bir davranışla gerçekleştiği durumlarda farklı bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre, iradi bir davranış eğer beraberinde istenmeyen bir etki ("*ungewollte Einwirkung*") taşıyorsa, gerçekleşen olay, kaza niteliği kazanacaktır[153]. Kararda değinilen "istenmeyen etki", iş kazasının da zorunlu unsurlarından biri olan dış etken olarak kabul edilmektedir. Somut olayda, taşın, hem ağır hem de donmuş olması nedeniyle işçiye karşı güçlü bir direnç göstermesi (karşı kuvvet oluşturması), dış etki olarak nitelendirilmiştir[154]. Mahkeme, iş kazası nitelendirmesi açısından bu

Korkmaz ve Kaplan (n 31) 252; Ekmekçi, Köme Akpulat ve Akdeniz (n 42) 182. Nitekim 506 sayılı Kanun döneminde de m 11/A hükmünün Yargıtay tarafından uygulanmasında da "harici etkenin varlığı; görülen iş ve kaza arasında illiyet bağı olup olmaması" hususları, "sosyal koruma" amacıyla sigortalı yararına olacak biçimde esnek kararlar verecek şekilde ele alınmıştır. Dolayısıyla örneğin iş ile ilgisi olmayan ve husumetten doğan bir tartışma neticesine sigortalının işyerindeyken öldürülmesi veya intiharı iş kazası olarak kabul edilmiştir. Saraç (n 33) 128; Caniklioğlu 'Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri' (n 40) 56; Centel (n 33) 3.

148 Konuya ilişkin kapsamlı değerlendirmeler için bkz Aumann (n 5) 35 vd.

149 Wietfeld (n 19) Rn 101.

150 Bundessozialgericht, B 2 U 27/04 R, 12.04.2005.

151 Nitekim 2003 yılında verilen bir kararda, benzer bir hadise bakımından dış etken unsurunun bulunmadığı yönünde hüküm kurulmuştur. Bkz Landessozialgericht Sachsen, L 6 V 5/02, 10.12.2003. Ayrıca bkz Landessozialgericht Baden-Württemberg, L 1 U 3612/08, 26.01.2009; Landessozialgericht Hessen, L 3 U 292/03, 17.02.2009.

152 Aumann (n 5) 35.

153 Nitekim Türk öğretisinde de kazanın, esasında istenmeyen bir hadise olduğu ve bu niteliğe sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Tuncay, Ekmekçi ve Gülver (n 11) 367.

154 Yargıtay da 506 sayılı Kanun döneminde işyerinde çuval kaldıran sigortalının mevcut olan rahatsızlığının artmış olmasını, kaza kapsamında değerlendirmiştir. "*(…) Olaydan önce davacının belinden rahatsız olması iş kazasının yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde oluşmasına engel değildir. Bir başka ifadeyle sigortalı işyerinde bulunduğu sırada bedence arızaya uğramış ise, daha önce aynı sebebe bağlı olarak rahatsız olması olayın iş kazası olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmez.01.10.1998 tarihli 2. bozma kararımızdan sonra Mahkemece yapılan inceleme doğrultusunda Adli Tıp Kurumundan rapor alınmış ve bu raporda açıkça "davacının belindeki rahatsızlığın daha önceden mevcut olduğu ancak ağır kaldırmanın bel ağrısının ortaya çıkmasında etken olduğu" mütalâa olunmuştur.(…)*" Yargıtay 10 HD, E 2004/8211 K 2005/307, 27.01.2005.

durumun ölçütleri karşıladığını belirtmektedir. Zira sigortalı faaliyetin kapsamı içerisinde kabul edilebilecek olağanüstü güç sarfının, vücut içerisindeki bir süreci tetikleyerek sağlık zararına yol açması durumunda, kaza kavramının gerçekleşmiş olacağının altı çizilmiştir[155].

BSG'ye göre, dış etken unsurunun örnek kararda olduğu gibi geniş bir biçimde değerlendirilmesi gerekir[156]. Zira yüksek mahkemeye göre, iradi bir davranış neticesinde ortaya çıkan ve dışarıdan gözlemlenebilen ancak istenmeyen etkiler[157], kaza kavramı kapsamı içerisindedir.

Bu bağlamda, mahkeme tarafından verilen diğer bir karar, bu görüşü somutlaştıracak bir örnek olarak gösterilebilir. Söz konusu kararda[158], bir kereste fabrikasında çalışan işçinin kereste keserken istemeden bir parmağını da makineye kaptırarak kesmesi, iş kazası bağlamında değerlendirilmiştir. Söz konusu olayda, kesim işlemi için testereyi çalıştırma eylemi, her ne kadar iradi bir davranışın sonucu olsa da, kişinin istemediği bir netice doğmuş ve iş kazası sigortası bakımından koruma işlevi devreye girmiştir. Dolayısıyla geleneksel ve dar anlamıyla bir dış etkenden bahsedilemeyecekse dahi, sigortanın koruma fonksiyonu işlerlik kazanacaktır. Benzer değerlendirme, sonuçları doğrudan dışarıdan gözlemlenemeyen etkiler bakımından da yapılmalı ve bu doğrultuda, yukarıda kısaca özetlenen donmuş bir nesneyi kaldırma girişiminde ortaya çıkan fiziksel karşı kuvvetler[159] (ve benzeri güçler) de dış etken olarak kabul edilmelidir[160].

Dış etkenin varlığına yönelik bir başka ilgi çekici değerlendirme ise mahkemenin 2011 yılında vermiş olduğu bir kararda[161] yapılmıştır. Söz konusu karar, bir tren makinistinin, bir motorlu araçla çarpışmayı önlemek amacıyla acil/sert frenleme yapmak zorunda kalmasını ve bu eylemi nedeniyle travma sonrası stres bozukluğu yaşamasını konu almakta ve iş kazası olup olmadığı yönünde değerlendirmektedir[162]. Karara göre, her ne kadar sert frenleme eylemi, iradi olarak yapılmışsa da, mahkeme bu süreçte oluşan ve sağlık zararına sebebiyet veren etkiyi, sigortalının bedenine dışarıdan etki eden olay (dış etken) olarak kabul etmiştir.

155 Aumann (n 5) 35.

156 Alman öğretisinde de konuyu düzenleme altına alan hükmün, dış etken kavramını geniş yorumlamaya müsaade ettiği ifade edilmektedir. Wolfgang Keller, 'Anmerkung zum Urteil des 2. Senats des BSG vom 29.11.2011 – B 2 U 10/11 R' (2012) 59(11) Die Sozialgerichtsbarkeit 666, 668. Ancak bu durum aynı zamanda Alman öğretisinde eleştirilmiş, oldukça geniş olarak yorumlanan dış etken kavramının, mevcut durumda içsel nedenlerden ayrım yapmak için artık elverişli olmadığı ifade edilmiştir. Wagner (n 122) Rn 130.

157 Düşme olayı ve zeminin sigortalının bedeni üzerindeki etkisinin, dış etken kavramı bağlamında değerlendirilmesi için bkz Keller (n 156) 670.

158 Bundessozialgericht, B 2 U 23/10 R, 29.11.2011.

159 Bu tür karşı kuvvet oluşturan durumlar için asgari bir sınır belirlenmesinin gerekli olmadığı yönünde bkz Landessozialgericht Baden-Württemberg, L 1 U 3612/08, 26.01.2009.

160 Aumann (n 5) 36.

161 Bundessozialgericht, B 2 U 23/10 R, 29.11.2011.

162 Genel itibariyle psikolojik rahatsızlıklar, yalnızca bir iş vardiyasına denk gelen süre içerisinde ve tek bir etkinden doğmadığından iş kazası bağlamında değerlendirilmez. Ancak bahsedilen türde bir sağlık zararı, tek bir olaydan kaynaklanmışsa iş kazası bağlamında kabul edilebilir. Claire-Kathrin Presting, *Die Erfassung psychischer Erkrankungen in der gesetzlichen Unfallversicherung* (Duncker & Humblot 2022) 57 ff.

Ancak oldukça benzer bir olayda aynı mahkeme farklı yönde hüküm[163] kurmuştur. Karara konu olan olayda da yine bir tren makinistinin acil/sert frenleme yapması ve sonrasında oluştuğu iddia edilen travma sonrası stres bozukluğu söz konusudur. Ancak bu olay bakımından fark yaratan unsur, tren makinistinin ani fren yapmasına neden olay konusunda yanlış bir varsayımda bulunmasıdır. Daha açık bir ifade ile, somut olay gerçekleşmişse de bunun yanlış algılamadan kaynaklanan bir sebebe dayalı olarak gerçekleşmesi söz konusudur. İkinci olayda tren makinisti, bir önceki örnek olayda olduğu gibi (bu kez tren yolunda bulunan bir kişiye çarpmamak) bir kazayı önlemek amacıyla acil/sert frenleme yapmış ve sonrasında sağlık zararına uğradığını iddia ederek bu durumu yargı önüne taşımıştır. Ancak olayın etraflıca değerlendirilmesinin ardından, esasında iddia edilen olay (acil/sert frenleme eylemi) yaşanmış olmasına karşın, tren raylarında kimsenin bulunmadığı, bunun tren makinistinin yanlış bir değerlendirmesi olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme ise bu durumda bir dış etkenin bulunmadığına ve netice itibariyle bir iş kazasının söz konusu olmadığına hükmetmiştir[164]. Görüldüğü üzere, mahkeme, dış etken unsuru bakımından yalnızca kanıtlanabilir olayların vücuda etki yapabileceği görüşünde[165] olup, kişinin kendisinden kaynaklanan yanlış algı ve değerlendirmeleri, dış etken kavramının dışında kalan bir durum olarak kabul etmektedir[166].

SONUÇ

İş kazası kavramının belirlenmesinde dış etken unsuru, Türk ve Alman sosyal güvenlik hukuklarında farklı bir konumda ve işlevde karşımıza çıkmaktadır. Türk hukukunda, *SSGSSK* m. 13 çerçevesinde dış etken şartı açıkça aranmadığından, işyerinde gerçekleşen her türlü ani sağlık olayı kural olarak iş kazası kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, sosyal sigortaların temel amacı olan koruma ve güvence altına alma işleviyle uyumlu olup, uygulamada işçi lehine geniş bir koruma alanı yaratmaktadır. Ancak dış etken unsurunun göz ardı edilmesi, kavramın özünde yer alan "kaza" niteliğini zayıflatmakta ve özellikle kalp krizi ya da beyin kanaması gibi içsel nedenlere veya intihar gibi iradeye dayalı olayların da iş kazası kapsamında değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu durum, sosyal koruma boyutunda sigortalıya avantaj sağlasa da, kavramın teorik tutarlılığı bakımından eleştirilere açık bir sonuç doğurmaktadır.

Alman hukukunda ise, *SGB* VII m. 8/1 hükmü doğrultusunda dış etken, iş kazasının zorunlu ve kurucu unsuru olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda dış etken, ilk bakışta Türk hukukundaki geniş yorumun aksine daha dar ve sınırlayıcı bir işlev üstlenmektedir. Bununla birlikte, *BSG*'nin istikrarlı içtihatlarında bu unsur son derece geniş yorumlanmış, yalnızca fiziksel veya maddi etkiler değil, iradi bir eylem neticesinde ortaya çıkan istenmeyen etkiler, psikolojik şoklar veya çevresel koşullar da dış

163 Bundessozialgericht, B 2 U 10/11 R, 29.11.2011.

164 Alman öğretisinde de söz konusu olay bakımından, *SGB* VII, § 8 (f 1) hükmünün, sübjektif bir tasavvura dayanan durumların, dış etken olarak kabul edilip uygulanmasına imkân vermediği ifade edilmektedir. Keller (n 156) 670.

165 Alman öğretisinde *BSG* tarafından verilen ve tren makinistleri ile ilgili olan bu kararlar, acil frenleme işleminin değil, frenleme işleminin nedeninin dış etken olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde eleştirilmektedir. Aumann (n 5) 37-38.

166 Kunkel (n 22) Rn 15.

etken kapsamında değerlendirilmiştir. Böylelikle Alman hukukunda hem kavramın teorik çerçevesi korunmuş, hem de sosyal sigorta korumasının pratik işlevi içtihatlar yoluyla genişletilmiştir.

Her iki hukuk sisteminin karşılaştırmalı değerlendirilmesinden çıkan sonuç ise, Türk hukukunun koruma yönünden daha kapsayıcı olmakla birlikte kavramsal açıdan belirsizliklere yol açtığıdır. Alman hukukunun ise dış etken unsurunu koruyarak kavramsal netliği sağladığı, ancak bu unsuru esnek ve geniş biçimde yorumlayarak sigortanın işlevselliğini de ihmal etmediği görülmektedir. Türk uygulamasında dış etkenin tümüyle devre dışı bırakılması, iş kazası kavramını adeta her türlü ani sağlık olayı ile eş anlamlı hale getirmekte, bu da "iş kazası" kavramını işlevsizleştirme tehlikesi doğurmaktadır. Buna karşılık Alman hukukundaki yaklaşımın gösterdiği üzere, dış etken unsurunun aranması, sigortanın rasyonel sınırlarını korumak bakımından zorunludur.

Kanaatimizce, Türk sosyal güvenlik hukukunda iş kazası kavramının belirlenmesinde, dış etken unsurunun en azından illiyet bağı ve olayın objektif nitelikleri bakımından dikkate alınması, hem kavramsal tutarlılığın hem de sosyal sigortanın işlevselliğinin sağlanması açısından daha isabetli olacaktır. Böyle bir yaklaşım, Türk hukukundaki geniş sosyal korumayı zedelemeden kavramın bilimsel temellerini sağlamlaştırabilir.

Öte yandan, tıpkı Alman hukukunda olduğu gibi, özde kaza kavramının bir unsuru olan dış etkeni, sosyal sigortalar hukuku bağlamındaki iş kazası açısından geniş yorumlamanın da önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Alman hukukunda ise mevcut içtihatların sürdürülmesi, kavramın sistematik bütünlüğünü korurken aynı zamanda sosyal sigortanın koruyucu fonksiyonunu yerine getirmeye devam edecektir.

Netice itibariyle, Türk hukuku bakımından da olması gereken, Alman hukukunda olduğu gibi dış etken unsurunun dikkate alınmasıdır. Zira bu unsur, özünde basit bir kazanın unsuru niteliğindedir. Ancak yine Alman hukukunda olduğu gibi bu kavramın geniş yorumlanması isabetli olacaktır. Nitekim mevcut Türk hukuku uygulaması, sosyal sigortadan faydalanabilme imkânını artırma ve buna paralel olarak yarar sağlayacak sigortalı sayısını geniş bir çerçeveye yayma amacıyla yukarıda bahsedilen türde bir iş kazası değerlendirmesini yasal düzlemde ele almış ve düzenlemiştir. Bu amaç, dış etkenin ve bununla birlikte istenilmeme unsurunun tümüyle yok sayılması ile değil, geniş yorumlanması ancak muhakkak dikkate alınması ile çözüme kavuşturulmalıdır. Dolayısıyla, temelde kaza olarak dahi nitelendirilemeyecek bir olayın, sırf sigorta kapsamını geniş tutmak amacıyla iş kazası olarak nitelendirilmesi, kanaatimizce savunulması ve nihayetinde uygulanması teorik açıdan mümkün olan bir yaklaşım olarak görülmemektedir.

KAYNAKÇA

Akdeniz A L, 'İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Zararlardan Sorumluluğunun Niteliği' (2014) 72(2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 3-29.

Akın L, *İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat* (Yetkin 2001).

Arıcı K, *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku* (2. Baskı, Gazi 2022).

Atabek R, *İşkazası ve Sigortası* (Erdini 1978).

Atasoy Karyağdı Y, *Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar* (Seçkin 2021).

Aumann A, *Arbeitsunfall 4.0 – Die Abgrenzung privater und beruflicher Risikosphären in der modernen Arbeitswelt* (Nomos 2019).

Balcı M, 'İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeniyle İşverenin Sorumluluğu' (2006) 1(4) Sicil İş Hukuku Dergisi 151-182.

Becker P, 'Der Arbeitsunfall' (2007) 54(12) Die Sozialgerichtsbarkeit 721-729.

Caniklioğlu N, 'Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Tasarısına Göre Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri' (2006) 1(8) Çalışma ve Toplum 50-92.

Caniklioğlu N, *Sosyal Sigorta Türleri Açısından Yargıtayın 2002 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi* (Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası 2004).

Centel T, 'İşyerindeki Öldürme Olayının İş Kazası Sayılması' (1980) (III) İş Hukuku Uygulaması (İHU), Kararlar ve İncelemeleri, SSK. 11 (No. 1) 1-4.

Çenberci M, *Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi* (Olgaç 1985).

Demir K ve Karaç S T, 'İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğunun İşyeri Devri Açısından Sonuçları' (2024) 26(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1301-1357.

Demircioğlu M, Korkmaz D ve Kaplan H A, *Sorularla İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (Beta 2020).

Ekmekçi Ö, Köme Akpulat A ve Akdeniz A L, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku (2. Baskı, On İki Levha 2022).

Elma R, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (Seçkin 2024).

Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (25. Bası, Yetkin 2020).

Eren F, *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu* (Sevinç 1974).

Giesen G, *Arbeitsunfall und Dienstunfall – Zur Reichweite des Unfallschutzes von Arbeitnehmern und Beamten nach § 8 SGB VII und § 31 BeamtVG* (Duncker & Humblot 2016).

Günay C İ, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (6. Bası, Yetkin 2020).

Güneş V, *Türk Borçlar Kanunu ile İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Çerçevesinde İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğunun Hukuki Niteliği* (On İki Levha 2017).

Güzel A, Okur A R ve Caniklioğlu N, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (19. Bası, Beta 2021).

Heise D, 'Sozialversicherungspflicht in der agilen Arbeitswelt' (2017) 34(24) Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht (NZA) 1571-1577.

Holtstraeter R, '§ 8 Arbeitsunfall' in Sabine Knickrehm, Gundula Roßbach and Raimund Waltermann (eds), Kommentar zum Sozialrecht SGB VII (9. aufl, C.H.Beck 2025).

Keller W, 'Anmerkung zum Urteil des 2. Senats des BSG vom 29.11.2011 – B 2 U 10/11 R' (2012) 59(11) Die Sozialgerichtsbarkeit 666-671.

Korkusuz M R ve Uğur S, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (8. Baskı, Ekin 2022).

Köhler K F, 'Der Unfallbegriff der gesetzlichen Unfallversicherung im Lichte der neueren Rechtsprechung und Literatur' (2014) 61(2) Die Sozialgerichtsbarkeit 69-78.

Köhler K F, 'Die Gelegenheitsursache im Recht der gesetzlichen Unfallversicherung' (2013) (1) Vierteljahresschrift für Sozial – und Arbeitsrecht (VSSAR) <https://research.wolterskluwer-online.de/document/67970816-b154-3d71-9cfb-ce9fda80b534> accessed 23 October 2025 47-74.

Kunkel S, '§ 8 Arbeitsunfall' in Frank Ehmann, Carsten Karmanski and Gabriele Kuhn-Zuber (eds), *Gesamtkommentar Sozialrechtsberatung* (3. aufl, Nomos 2023).

Marschner A, '§ 2 Versicherung kraft Gesetzes' in Christian Rolfs, Richard Giesen, Ralf Kreikebohm and Peter Udsching (eds), *Beck'scher Online-Kommentar zum Sozialrecht SGB VII* (46. aufl edn, C.H.Beck 2017).

Mutlay F B, *Sosyal Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Koşulları ve Eşitlik İlkesi* (Beta 2014).

Özdemir E, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (Vedat 2014).

Özdemir E, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku Dersleri* (Vedat 2020).

Plagemann H and Radtke-Schwenzer K, 'Aktuelle Entwicklungen im Recht der Gesetzlichen Unfallversicherung' (2010) 63(4) Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 201-208.

Presting C K, *Die Erfassung psychischer Erkrankungen in der gesetzlichen Unfallversicherung* (Duncker & Humblot 2022).

Ricke W, '§ 8 Arbeitsunfall' in Anne Körner, Stephan Leitherer and Bernd Mutscher (eds), *Kasseler Kommentar zum Sozialversicherungsrecht SGB VII* (88. aufl, C.H.Beck 2015).

Ricke W, 'Neue Worte – neue Wahrheiten? Zur jüngeren Rechtsprechung des BSG in Sachen Arbeitsunfall' (2013) 67(9) Wege zum Sozialrecht 241-246.

Rolfs C, '§ 104 Beschränkung der Haftung der Unternehmer, § 105 Beschränkung der Haftung anderer im Betrieb tätiger Personen, § 106 Beschränkung der Haftung anderer Personen' in Rudi Müller-Glöge, Christian Rolfs, Inken Gallner and Ingrid Schmidt (eds), Erfurter Kommentar zum Arbeitsrecht (26. aufl, C.H.Beck 2026).

Saraç C, 'İşyerinde Kalp Krizinden Ölüm ve İşverenin İş Kazasından Dolayı Sorumluluğu' (2012) 7(26) Sicil İş Hukuku Dergisi 125-130.

Seiwerth S, '§ 104 Beschränkung der Haftung der Unternehmer, § 105 Beschränkung der Haftung anderer im Betrieb tätiger Personen, § 106 Beschränkung der Haftung anderer Personen' in Anne Körner, Martin Krasney, Bernd Mutschler and Christian Rolfs (eds), *beck-online.GROSSKOMMENTAR Kasseler Kommentar SGB VII* (15.11.2025, C.H.Beck 2025).

Sözer A N, *Türk Sosyal Sigortalar Hukuku* (6. Baskı, Beta 2023).

Spellbrink W, '§17 Unfallversicherung' in Franz Ruland, Ulrich Becker and Peter Axer (eds), *Sozialrechtshandbuch (SRH)* (7. aufl, Nomos 2022).

Sümer H H, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku* (7. Baskı, Seçkin 2024).

Sümer H H, *Sosyal Güvenlik Hukuku* (4. Baskı, Seçkin 2023).

Şakar M, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (15. Baskı, Beta 2024).

Tuncay A C, 'İş Kazası ve İşverenin Sorumluluğu' (2015) 5(10) Giresun Barosu Bülteni 16-27.

Tuncay A C, Ekmekçi Ö ve Gülver E, *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (22. Baskı, Beta 2023).

Uşan M F, *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku* (5. Baskı, Seçkin 2024).

Uşan M F, *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları* (2. Baskı, Seçkin 2009).

Wagner G, '§ 8 Arbeitsunfall' in Rainer Schlegel and Thomas Voelzke (eds), *juris PraxisKommentar SGB VII, Sozialgesetzbuch Siebtes Buch (SGB VII) Gesetzliche Unfallversicherung* (3. aufl, juris 2022).

Wietfeld A C, '§ 8 Arbeitsunfall' in Christian Rolfs, Richard Giesen, Miriam Meßling and Peter Udsching (eds), *SGB VII – Gesetzliche Unfallversicherung, BeckOK Sozialrecht* (77. aufl, C.H.Beck 2025).

Yılmaz A, 'Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı: Kıta Avrupası ve Anglosakson Hukuk Sistemlerinden Birer Örnek İle Türk Hukuku Karşılaştırması' (2017) 6(11) Sosyal Güvence Dergisi 107-127.

Zehiroğlu Ş, *Türk ve Alman Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı* (On İki Levha 2024).

Ziegler E, '§ 8 Arbeitsunfall' in Harald Becker, Edgar Franke, Thomas Molkentin and Denis Hedermann (eds). *SGB VII Gesetzliche Unfallversicherung Lehr – und Praxiskommentar* (6. aufl, Nomos 2024).